

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Historický ústav

Obuvnictví na Skutečsku v 1. pol. 20. století

Diplomová práce

Autor: **Bc. František Krejčí**

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk a
literatura

Vedoucí práce: Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Hradec Králové 2015

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání diplomové práce

Autor: **Bc. František Krejčí**

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - dějepis
Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk a literatura

Název závěrečné práce: **Obuvnictví na Skutečsku v 1. pol. 20. století**

Název závěrečné práce AJ: Shoe industry in Skuteč in the first half of the 20th century

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

DP se bude zabývat vývojem obuvnického průmyslu na Skutečsku na základě dochovaných archivních materiálů konkrétních firem a jejich vliv na vývoj tohoto regionu až do vzniku n. p. Botana v roce 1949.

Metoda zpracování: Práce bude vytvořena formou syntézy.

Literární a archivní fondy:

- archivní fondy: SOA Zámorsk, Městské muzeum Skuteč

- literatura: DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím*. Skuteč, 1967;
FROLÍK, J. a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004;
JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931;
PŘÍHODOVÁ, E. a kol.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*. Praha, 2004;
VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011;

Garantující pracoviště: Historický ústav, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Grulich, Ph.D.

Konzultant:

Oponent: doc. PhDr. Marta Kohárová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 20. 12. 2013

Datum odevzdání závěrečné práce:

Poděkování:

Rád bych zde vyjádřil svůj dík vedoucímu diplomové práce Mgr. Petru Grulichovi, Ph.D. za podnětné připomínky během psaní práce a za její vedení. Zároveň chci poděkovat i svému otci doc. Ing. Františku Krejčímu CSc. za rady při sestavování jednotlivých kapitol.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Hradci Králové dne 16. 6. 2015

Anotace

KREJČÍ, František: *Obuvnictví na Skutečsku v 1. pol. 20. století*, Hradec Králové: Pedagogická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2015, s. 74, Diplomová práce.

Diplomová práce je svým obsahem zaměřena na rekonstrukci ekonomického a personálního vývoje uvnitř obuvnických firem na Skutečsku, jejichž počátky spadají do přelomu 19. a 20. st. a svoji existenci ukončují v 50. letech 20. st. Zmiňované firmy jsou rozčleněny nejen z hlediska chronologického, ale také podle ekonomického zázemí, tzn. těžiště práce představují především firmy malé (podomácké) a firmy továrního charakteru. Nedílnou součástí je i pokus o vysledování rodových vazem v rámci obuvnického klanu rodiny Šlemrovi. Obuvnická družstva jsou obsažena v poslední kapitole práce a na jejich příkladu je popsán jejich chod a způsob řízení.

Klíčová slova: Skutečsko, Krajský soud Chrudim, ševci, Max a Philipp Mandelík, Anton Schlemmer, Karel Kusý a spol., Josef Kusý, Jaromír Brzokoupil, TATRA, Tilia, NOVEA.

Annotation

KREJČÍ, František: *Shoe industry in Skuteč in the first half of the 20th century*, Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2015, 74 pages, Master Degree Thesis.

This thesis paper aims at reconstructing the economic and personal development within the shoemaker companies in the Skuteč region, existing from the end of the 19th century up to the 1950s. The companies mentioned have been sorted out not only in terms of chronology but also according to their economic background, which means that this thesis focuses on small family companies and big companies of share holders. Integral part of this thesis paper is also an attempt to monitor the family bindings in the Šlemrovs shoe makers family. Shoe makers cooperations, regarding their functioning and running, are introduced in the last part of this paper.

Keywords: Skuteč region, Regional court of law in Chrudim, shoemakers, Max a Philipp Mandelík, Anton Schlemmer, Karel Kusý and Comp., Josef Kusý, Jaromír Brzokoupil, TATRA, Tilia, NOVEA.

Seznam použitých zkratk

c. a k. - označení pro Rakousko-Uhersko v letech 1867 - 1918

n. p. - národní podnik

SOA Zámorsk - Státní oblastní archiv Zámorsk

Obsah

Úvod.....	8
1. Výroba obuvi na Skutečsku a její odraz v regionální literatuře	9
1. 1. Vývoj výroby obuvi na Skutečsku od středověku do roku 1962.....	9
1. 2. Technika výroby obuvi do 1. pol. 20. st.	16
2. Přehled obuvnických firem na Skutečsku od konce 19. st. po „Vítězný únor“ 1948.....	19
2. 1. Drobné obuvnické firmy v chronologickém řazení.....	19
2. 2. Továrnická výroba obuvi a firmy většího rozsahu	28
2. 2. 1. Josef Kusý, továrna na obuv Skuteč.....	28
2. 2. 2. Karel Kusý a syn, továrna na obuv Skuteč.....	30
2. 2. 3. Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč.....	32
2. 2. 4. Josef Tříška, továrna na obuv Skuteč.....	34
2. 2. 5. Jaromír Brzokoupil.....	35
2. 3. Výrobci obuvi a jejich specifické označení.....	38
2. 3. 1. Jaroslav Jehlička, továrna na obuv TATRA, Skuteč.....	38
2. 3. 2. „Novea“, továrna na obuv ve Skutči.....	40
2. 3. 3. Tilia, výroba jemné obuvi Bláha a Habal Skuteč.....	41
2. 4. Klan rodiny Šlemrů (Schlemmerů) jako nositel tradice výroby obuvi.....	43
3. Obuvnická družstva a jejich osudy během 1. pol. 20. století	48
3. 1 Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky ve Skutči (s. r. o).....	48
3. 2 Strojová továrna na obuv ve Skutči „Unitas“ (s. r. o)	54
3. 3 Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s. r. o).....	57
3. 4 Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči (s. r. o)	60
Závěr.....	64
Seznam použitých pramenů a literatury	67
Obrazová příloha.....	70

Úvod

Diplomová práce se zabývá problematikou obuvnictví na Skutečsku od svého počátku, tj. od přelomu 19. a 20. století až do doby postupného znárodnování jednotlivých podniků po roce 1945. Jejím cílem je zmapovat na základě dostupných archivních materiálů jednotlivé obuvnické firmy, které v regionu Skutečska vznikaly, působily a posléze i zanikaly. V práci je zmíněno přibližně 18 menších firem; slovo přibližně je použito záměrně, jelikož je v textu dokladováno, že některé firmy byly postupem času zakládány stejnými osobami, ale s jinými společníky či naopak, a proto nelze přesně s určitostí uvést, která firma je zcela z titulu svého vzniku originální.

V další části práce je popisována činnost větších obuvnických firem, které již šlo považovat za firmy továrního typu, a to vzhledem k jejich strojnímu vybavení, většímu počtu zaměstnanců, vlastnictví výrobních budov, atd. Společným znakem těchto firem bylo, že většina z nich přežila II. světovou válku a následně byly znárodněny a začleněny do n. p. SVIT.

Předposlední část práce je zaměřena na firmy, které na Skutečsku začaly poprvé používat tzv. obchodní značku jako doplněk svého názvu. Tato část práce byla zvolena záměrně jako připomenutí prvních obuvnických firem, jež se díky zavedení obchodní značky snažily zvýraznit svoje postavení v obchodním sektoru. Tato kapitola zároveň přibližuje ekonomický vývoj jednotlivých dílčích firem, jejichž pojítkem bylo jméno Schlemmer/Šlemr.

V závěrečné části práce budou rozebrána obuvnická družstva s cílem vysledovat, jakou úlohu plnili jednotliví obuvníci v těchto subjektech. Zároveň v ní bude zahrnut i popis způsobu vedení družstev.

1. Výroba obuvi na Skutečsku a její odraz v regionální literatuře

1. 1. Vývoj výroby obuvi na Skutečsku od středověku do roku 1962

Již od 15. století se dochovaly první zmínky o výrobě obuvi v regionu Skutečska, která se následně stala obchodním artiklem na různých jarmarečních trzích v okolí. V této době se ševci spojili do cechu sv. Kryšpína.¹ Historie skutečského obuvnictví sahá tedy až do období přelomu středověku a raného novověku, o čemž nás informuje tzv. ševcovský nový řád, který roku 1534 vydal Jindřich Šťastný z Valdštejna a na Rychmburku. Tento řád jasně vymezoval rozdělení práce mezi ševci. Právo na výrobu nové obuvi měli tzv. novoševci, zatímco starou opotřebovanou obuv opravovali „prťáci“. Z prvopočátku byla obuv vyráběna po domácnostech a prodávala se na výročních trzích v Čechách a na Moravě.²

V době vlády Marie Terezie se v regionu Skutečska vyráběla hlavně obuv vojenská, kterou byly zásobovány posádky pevností Josefov, Hradec Králové a dovážela se i do Brna. Vojáky habsburské monarchie, kteří se účastnili bojů o rakouské dědictví, bylo potřeba vybavit kvalitní obuví. Během napoleonských válek dohlíželi na výrobu vojenské obuvi cechmístři, jež měli právo udělovat členům cechů tresty za špatně odvedenou práci. Zakázky byly tehdy přímo zadávány z Vídně, aby nedošlo k zastavení výroby a objednaná obuv byla dodána včas.³ Po roce 1830 nahrazují cechmistry vojenští dodavatelé - lifranti (z něm. *liefern*: dodávat). Až do roku 1848 byly zakázky pro vojsko dodávány nepravidelně a výsledné výrobky vykazovaly horší kvalitu. Toto období je uzavřeno až vydáním veřejných vyhlášek pro zásobování vojska obuví ze stejného roku a v roce 1853 je činnost cechů definitivně úředně zrušena.⁴

V roce 1859 vešel v platnost nový živnostenský řád, který předurčil velký rozvoj obuvnického průmyslu. Podomácky vyráběná obuv ztrácela na významu a nastupující tovární výroba na sebe nenechala dlouho čekat. Hlavní zásobovací monopol pro vojenské dodávky přebírají po roce 1870 vídeňští velkopřemyslníci a skutečtí malovýrobci jsou přinuceni nejen změnit svoji klientelu, ale také prosadit se se svými výrobky i mimo region. Rozvíjející se průmyslový pokrok, prosazující myšlenky tržního kapitálu a kapitalistického hospodářství,

¹ DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím*. Olomouc, 1967. s. 19.

² JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931. s. 393.

³ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 205.

⁴ JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931. s. 394.

zasáhl i obuvnické odvětví. Úroveň technologické stránky výroby byla v úměře se zaváděním nových zařízení do výroby. Až první třetina 20. století pomalu uzavírá kapitolu řemeslné výroby obuvi a předznamenává masivnější nástup zakládání průmyslových továren, které se stávají osudovou konkurencí pro mnohé drobné živnostníky. Strojní výroba zajisté umožnila větší produkci hotových výrobků, ovšem otázka kvality je diskutabilní.⁵

Výrok, že se tovární výroba obuvi začala rozvíjet přibližně v první třetině 20. století, není ale zcela správný. O existenci továren, které se specializovaly na produkci tohoto artiklu, jsou již zprávy z druhé poloviny 19. století. Jako příklad lze připomenout firmu Bussi, založenou Karlem Brudischovským v Třebíči roku 1860. Zvláště z regionu východních Čech máme zmínky o další z prvních obuvnických továren, a sice chrudimskou továrnu Františka Ladislava Poppera (1872).⁶

Zaměříme-li se opět přímo na region Skutečska, objevuje se se zrušením cechů možnost kapitalistického podnikání, jež se zde začíná rozvíjet přibližně od roku 1860. Jako prvního podnikatele v obuvnické oblasti lze označit Davida Borgese. K jeho další podnikatelské činnosti se počítá i vedení obchodu se sukny, koloniálu a kořalny. Borgesovi synové - Mořic a Josef nepatřili mezi výrobce obuvi, ale měli dostatek financí, aby si zaplatili obuvnické mistry. Mořic Borges dokonce vlastnil dvě obuvnické dílny na Palackého náměstí v čp.: 379 a 380.⁷ Vyjma Borgesových působili ve Skutči další židovské rodiny, které se živili obuvnictvím (např. Pollak, Schlesinger, Falk).

Od tohoto okamžiku se začíná ve Skutči rozvíjet tovární výroba obuvi, kterou započal již zmíněný rod Borgesů a na něj navázali posléze místní mistři (Rakušan, Šlemr, Prášek) a další. Jana Práška, který společně s Vincencem Rakušanem zakládá továrnu na obuv, lze považovat za první skutečské továrníky.⁸ Jejich spolupráce později přestala fungovat a každý sám si založil vlastní podnik.⁹

⁵ Je zajímavé srovnat názory autorů odborné literatury na způsob výroby obuvi. Zatímco Příhodová tvrdí, že strojová výroba dokázala vyprodukovat především vzhledově pohlednou obuv, v Dějinách Skutče od Voráčka a kol. se podomácká výroba obuvi prezentuje jako kvalitnější než strojově vyráběná.

⁶ PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 27.

⁷ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 122.

⁸ Zkušenosti o tovární výrobě obuvi získal J. Prášek během pobytu ve Vídni.

⁹ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 123.

Nárůst obuvnických dílen byl před I. světovou válkou enormní, šlo zpravidla o továrníky, např. Rosner a Mandelík, čp.: 584; Antonín Šlemr, čp.: 396; Karel Rybička, čp.: 243 a Václav Gregor, čp.: 610, po němž převzal podnik Josef Kunc.¹⁰ Z dalších výrobců obuvi lze jmenovat např. bratry Rybičkovi, čp.: 568. V roce 1911 zřídili manželé Adolf a Marie Hliněňští výrobní obuv v čp.: 531.¹¹ O rok později postavil František Rybička dům s dílnou v čp.: 668 a v roce 1913 vstupují do obuvnického průmyslu také Josef a Karel Kusý přestavbou domu čp.: 414 na obuvnickou dílnu. Posledním obuvníkem, který zakládá obuvnickou dílnu před vypuknutím I. světové války, byl Václav Bláha v čp.: 135.

Po vypuknutí I. světové války byla orientace výroby opět změněna pro vojenské účely. Výrobní materiál byl dodáván státem, který na produkci bot sám dohlížel. S tím souvisel samozřejmě nárůst jak počtu výrobců, tak i počtu zaměstnanců. Jen pro srovnání - před rokem 1914 působilo ve Skutči na 19 výrobců, kteří zaměstnávali kolem 750 dělníků. Již v roce 1920 se jejich počet zvětšil na 25 výrobců, zaměstnávající ve svých podnicích na 900 dělníků. Rozdílné ceny obuvi během a po válce se staly obrazem klesající rakousko-uherské ekonomiky, která byla ovlivňována výdaji na válečné operace, půjčkami na ně a také díky státnímu zadlužení.¹²

Opět pro srovnání lze uvést příklad cen civilní a vojenské obuvi, přičemž cena vojenské obuvi se vyšplhala po rozpoutání I. světové války až na 42 korun za pár. Civilní obuv byla ke koupi během válečných let od 120 do 160 korun. Rozdíl mezi produkcí obuvi během válečných let a v době míru byl takřka propastný, o čemž hovoří statistiky z regionální literatury, které nejsou v přesném výčtu množství tohoto artiklu zcela přesné. Hovoří se o 15 000 - 20 000 párech v době války. V době míru se výroba ustálila na 5000 párů za týden v ceně od 80 do 100 korun. V roce 1931 dosáhla obuvnická výroba svého minima. Za týden se vyrábělo okolo 2000 párů za stejnou cenu jako před tímto rokem.¹³

Hlavní odbytiště pro skutečskou obuv představovaly do vzniku I. ČSR v roce 1918 země bývalého Rakouska-Uherska. I když se zahraniční obchod do určité míry omezil, stále přežíval, a sice ve vývozu dámské luxusní obuvi do Německa, Polska, Dánska, Norska,

¹⁰ V obuvnickém průmyslu se snaží prosadit i bratři Max a Philipp Mandelíkovi, kteří svojí živností ještě reprezentují rodinný obuvnický podnik. Po Maxově smrti přebírá firmu jeho syn Hugo.

¹¹ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 123.

¹² VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 205. s. 205.

¹³ JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931. s. 396.

Francie, Anglie, ale i do Ameriky a částečně také do Egypta. V tuzemsku putovala obuv do obchodů v Praze nebo Brně. Po rozpadu Rakouska-Uherska ubylo i mezinárodních odbytišť, jelikož po vyhlášení samostatné ČSR byl vývoz obuvi do zahraničí zatížen clem, což se postupně odrazilo na její vzrůstající ceně. Velmi výrazným konkurentem byly zajisté pro skutečské obuvníky Baťovy závody. Souhra těchto faktorů zapříčinila, že v období let 1923 až 1930 ukončily 2/3 všech obuvníků svoji podnikatelskou činnost.¹⁴ Někteří byli nuceni, kvůli výše zmíněným okolnostem, přesunout svůj kapitál jinam. Ještě v roce 1928 fungovalo ve Skutči 18 výrobců obuvi, z nichž lze zmínit např. firmy Karel Kusý, Josef Kusý, Jaroslav Jehlička a spol., Jaroslav Hošpes, Jaromír Brzokoupil, a další.

Slibně vyvíjející se situace v ekonomické oblasti mezi lety 1919 až 1921 dala podnět k dalšímu zakládání živností a budování továren, které produkovaly obuv různých druhů, nebo byly úzce specializované.¹⁵ Příhodná doba rozvíjejících se obuvnických podniků skutečských ševců však dosáhla svého vrcholu po vstupu již zmíněné zlínské firmy BAŤA do obchodní sféry.¹⁶ Strojově vyráběná obuv Baťových závodů byla jednak levnější a jednak disponovala možností lepší distribuce mezi spotřebitele. Svoji roli samozřejmě sehrála i nastupující hospodářská krize. O vlivu této firmy na region Skutečska opět hovoří dobové statistiky. Od roku 1928 lze vysledovat klesavou tendenci jak počtu funkčních podniků, tak i počtu zaměstnanců, kteří po propuštění ze závodu často hledali práci v některém z místních lomů.¹⁷ Při stanovení tohoto výroku je brán v potaz průměrný počet dělníků, jelikož počty kalkulující s maximálním obsazením továren nelze brát zcela objektivně. Konkrétně v roce 1931 fungovalo ve Skutči 9 výrobců, zaměstnávající v průměru 136 dělníků, zatímco o tři roky dříve zde zaměstnávalo 17 výrobců 508 dělníků. Jistým vybočením z klesající tendence počtu výrobců a zaměstnanců byl rok 1929, kdy 560 dělníků pracovalo pro 18 výrobců. Přeživší obuvníci - podnikatelé se začali specializovat na výrobu luxusní obuvi, což nelze tvrdit o menších ševcích, kteří byli často nuceni se uchýlit jen ke spravování starších bot.¹⁸ Léta 1929 až 1932 jsou ve znamení rozsáhlých konkursních insolvenčních řízení, která

¹⁴ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 123.

¹⁵ Specializovaly se hlavně na vycházkovou, pracovní a dětskou obuv.

¹⁶ Svoji filiálku měla přímo na Palackého náměstí ve Skutči.

¹⁷ Jetmar na rozdíl od Voráčka tvrdí, že v roce 1928 došlo k jistému vzchopení výroby, ovšem shoduje se s ním, že vzápětí následoval značný úpadek.

¹⁸ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 205. s. 206.

postihla kromě zbylých továrníků také menší výrobce. Výsledkem těchto událostí bylo svolání protestní schůze obuvníků východních Čech, jež se konala 8. února 1931 za účasti zástupců z Pardubic, Chrudimi, Holic, Litomyšle, Havlíčkova Brodu a dalších měst. Vojenské zakázky pro československou armádu dřívější rozkvět skutečského obuvnictví nenastartovaly.¹⁹

Bylo by vhodné na tomto místě krátce zmínit klíčovou obuvnickou firmu, která nepatří do regionu Skutečska, ale její existence byla jedním z činitelů, které stály za úpadkem menších či větších skutečských podniků. Řeč je samozřejmě o zlínské firmě BAŤA. U vzniku této firmy stáli původně tři sourozenci: Tomáš, Antonín a Anna Baťovi, kteří na podzim roku 1894 zakládají živnost na výrobu valašských papučí. Lepší uplatnění na odbytovém trhu zažila firma až v roce 1907, kdy zahajuje výrobu tzv. baťovek (plátěných polobotek).²⁰

K dalšímu rozvoji firmy přispěly nové trendy v oblasti výroby, které si s sebou přivezl Tomáš Baťa ze svého pobytu v USA.²¹ Ve zvýšení produktivity práce se nejvíce prosadil dopravníkový pás. Od roku 1928 rozšiřuje tato firma sortiment a začíná se orientovat na produkci galoší, gumáků a koupací obuvi. Úspěch zlínského závodu mezi konkurenty tkvěl v tom, že Baťova obuv byla hlavně cenově a esteticky přijatelná pro širokou veřejnost.²² Ovšem ani Baťovy závody neušly zestátnění a po „vítězném“ Únoru 1948 byly přejmenovány na n. p. Svit.

Na základě výše uvedených okolností není divu, že se ani obuvnické výrobě nevyhly vlny nesoucí s sebou zvýšenou nezaměstnanost, a proto se často z obuvníků stávali na nějakou dobu kameníci. Tento trend dočasné změny povolání fungoval i v opačném směru.

Právě těžba nerostných surovin, ať už žuly, opuky nebo rohovce byla druhým typickým průmyslovým odvětvím tohoto regionu. V době hospodářské krize 30. let 20. století byli právě obuvníci a kameníci hlavní společenskou vrstvou, která co nejvíce protestovala a stávkovala za nastolení lepší životní úrovně.²³ Propuštění dělníci buď nastoupili místo

¹⁹ Statistické informace byly převzaty z: JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931.

²⁰ PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 27.

²¹ Pobyt Tomáše Bati v USA je datován na přelom let 1904 - 1905.

²² PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 28.

²³ DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím. Olomouc*, 1967. s. 20.

v některém z kamenolomů, nebo byli odkázáni na podporu odborové organizace. Hlavním místem shromáždění protestujících dělníků bylo Palackého náměstí, kde se často sešli i dělníci ze sousedních regionů Hlinecka a Nasavrcka. Proti nespokojeným masám muselo zasahovat četnictvo v počtu až 500 mužů. Jak obuvnický, tak i kamenický průmysl byl vyloženě mužskou záležitostí. Položme si jednoduchou otázku. Jakou měrou do rodinného rozpočtu přispívaly ženy obuvníků a kameníků? Odpověď je snadná - byly zaměstnány v tzv. domáckém průmyslu, konkrétně si přivydělávaly ručním vyšíváním.²⁴ Tradice vyšívání ve Skutči, jež byla svou kvalitou známá i ve světě a byla dokladována na různých ubrusech, přehozech a ložním prádle, skončila po II. světové válce. Společně s obuvníky a kameníky se vyšívačky účastnily během hospodářské krize shromáždění lidu s cílem prosadit svoje požadavky.

Vrátíme-li se do doby rozkvětu obuvnického průmyslu ve Skutči před dobou celosvětové hospodářské krize, můžeme zmínit některé významnější podniky, ke kterým patřil malý podnik Jaroslava Brycha, celým názvem Jaroslav Brych a spol., obuv, Skuteč. U vzniku firmy stáli v roce 1924 bratři František a Jaroslav Brychovi. Firma však neměla dlouhého trvání a po dvou letech zbankrotovala.

Za zmínku jistě stojí firma Bratři Rybičkové, výroba obuvi ve Skutči. Její založení spadá do roku 1909 a platila jako první strojová výroba obuvi ve Skutči. Bratři zakladatelé - Karel a Josef se každý specializoval na jiný typ obživy. Karel byl s firmou více spjat, protože pracoval jako ševcovský mistr, zatímco Josef vystupoval jako spolumajitel realit. Od roku 1923 se z firmy stala veřejná obchodní společnost a postupně se objevují první potíže s prodejem obuvi. V roce 1930 firma na základě konkurenčních tlaků bankrotuje a Josef se stěhuje za bratrem Karlem do Pardubic, kam před dvěma lety sám odešel a založil si vlastní podnik. Jejich výroba je převzata firmou Unitas (Goodyear), s. r. o. a později se ji ujímá Jaromír Brzokoupil, jehož podnik byl roku 1948 znárodněn.²⁵

Podnik Františka Hošpese náležel k těm úspěšnějším podnikům zdejšího regionu, o čemž svědčí velikost kapitálu firmy, jehož část padla na financování výstavby nové tovární budovy z roku 1924. Existence firmy přežila období hospodářské krize a zároveň dokázala přežít i ve složitém období okupace. Díky spojení tří ševců vznikl podnik, ve kterém

²⁴ DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím. Olomouc, 1967. s. 15.*

²⁵ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 207.*

figurovali Čeněk Chour, František Štěpánek a Josef Štěpánek. Počátky této menší firmy jsou datovány kolem roku 1923, přičemž její činnost trvá přes období krize, II. světové války až do roku 1948, kdy byla začleněna do n. p. Svit, závod Skuteč.²⁶ Z historie této firmy lze ještě doplnit, že svými výrobky pronikla i za hranice ČSR, konkrétně do Dánska, Německa a USA. Ačkoliv roku 1931 odstupuje z vedení firmy František Štěpánek, je možno konstatovat, že během své existence vykazovala, až do znárodnění, slušnou prosperitu.

Firma Jaroslava Brzokoupila přežila jako jediná hospodářskou krizi bez větší úhony. Její sortiment byl celkem široký - kromě pracovní obuvi produkovala také obuv vycházkovou a levné dřeváky. Její prodejny se nacházely kromě Skutče také v Pardubicích, Poličce, Litomyšli, Chrudimi a v Hrochově Týnci.²⁷

Zvláštním jevem, který se objevil jako vhodná „zbraň“ proti konkurenci, byla účelová opatření vydávat malé podniky za velké firmy. S touto snahou se lze setkat v případě firem TILIA, v jejímž čele stáli Václav Bláha a Bohuslav Habal. Stejně se takto choval i Jan Novotný, který stál za podnikem NOVEA. Vznik obou firem se datuje do roku 1923, ale žádná z nich nedokázala vlivem konkurence přežít počátek 30. let 20. st.²⁸

Jako příklad dalšího úspěšného podnikatele můžeme uvést osobu Rudolfa Habala, který byl původně úředníkem Popperovy obuvnické firmy v Chrudimi. Patrně se tímto podnikem nechal inspirovat a na svém pozemku vybudoval na místě bývalé stodoly obuvnickou dílnu. O vedení firmy se nám nedochovaly žádné zprávy, ovšem podle podložených dokumentů se dozvídáme, že svoji dílnu roku 1930 uzavřel. Svůj podnik znovu otevřel až o 6 let později, tedy v roce 1936. Jeho výrobní specializace byla hlavně společenská a vycházková obuv. V roce 1938 vykazovala firma obrát přibližně 425 000 korun, což ji pomohlo přežít nepříznivé období okupace. Historie této firmy se uzavřela v roce 1948, kdy byla znárodněna.²⁹ K větším skutečským firmám lze dále přičíst továrnu Josefa Třísky, který zaměstnával jistý čas okolo 70 zaměstnanců nebo pobočný závod Josefa Vengera z Prahy. Někdejší starosta Skutče - Josef Melezínek vlastnil také obuvnickou továrnu. Jistým specifikem mezi zdejšími podniky byla firma TATRA, která se specializovala hlavně na

²⁶ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 207.

²⁷ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 124.

²⁸ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 207-208.

²⁹ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 208.

obchod s obuvnickými potřebami a samotnou obuví. Firma ovšem měla velmi krátkou existenci, jelikož již po 5 letech od založení v roce 1919 se ocitla v likvidaci. Jaroslav Jehlička, který byl zároveň jedním ze tří zakladatelů, tuto značku dále použil jako svoje obchodní označení dámské, pánské, vycházkové, ale i sportovní obuvi.

Po skončení II. světové války byly jisté vyhlídky na oživení skutečského obuvnictví, které se ne zcela potvrdily. Únor 1948 a s ním spojené znárodnování znamenal konec větších či menších firem v tomto regionu. Zestátnění postihlo podniky Jaromíra Brzokoupila, Jaroslava Jehličky, Josefa Třísky, Josefa Kusého, Karla Kusého, Čenka Choura, Josefa Vengera a Josefa Novotného. Všechny byly začleněny do n. p. SVIT, závod Skuteč.³⁰

Závod Svit ovšem neměl dlouhého trvání, protože už v červenci 1949 byl převeden do nového podniku Botana Skuteč. Osud dalších objektů na výrobu obuvi byl rozličný. Třískův podnik byl stavebně pozměněn na bytové jednotky a budova bývalé Vengerovy továrny byla začleněna n. p. Modena Kutná Hora. Pouze tovární objekty J. Brzokoupila a K. Kusého sloužily dále po znárodnění svému původnímu účelu.³¹ O rok později přišly na řadu podniky menšího rozsahu. Majitelé těchto menších firem byli často postihováni jako vykořisťovatelé a většinou skončili jako mistři, nebo řadoví zaměstnanci v některém znárodněném podniku. Paradoxní je fakt, že se jejich finanční situace ještě v pozici majitelů firem mnohdy výrazně nelišila od jejich dělníků. Národní podnik Botana vlastnil celkem jedenáct pobočných závodů, které produkovaly širokou nabídku sportovní obuvi, jež byla exportována i za hranice ČSR.³²

V roce 1952 se sídlo BOTANY v rámci zvýšení hospodárnosti výroby stěhuje z Holic do Skutče. Od roku 1962 přijímá firma novou ochrannou značku BOTAS a začíná se zaměřovat výhradně na výrobu sportovní obuvi.³³

1. 2. Technika výroby obuvi do 1. pol. 20. st.

Stejně jako u jiných řemesel, spojených se zpracováním kůže, tak i obuvnická výroba probíhala v prvopočátku hlavně v domácích podmínkách ševců. K vybavení každého ševce patřily tyto pomůcky: knejp (nůž na krájení kůže), dlátka, kovové šídlo na zhotovení dírek, dřevěná kopyta, potěh (kožený řemen, kterým se přichytávala rozpracovaná obuv ke koleni) a

³⁰ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 208.

³¹ FROLÍK, J.: a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004. s. 124.

³² DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím*. Olomouc, 1967. s. 20.

³³ VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011. s. 209.

„verpánek“ - pracovní stůl s třínožkou.³⁴ Švec při své práci potřeboval zdroj světla, a proto ji vykonával často před svým obydlím. V domácím prostředí sloužila k osvětlení pracovního prostoru během 19. století petrolejka. Průměrný švec zhotovil jeden pár bot za 2 dny, ale výroba náročnější obuvi mu leckdy zabrala i několik dnů.

Výsadní postavení v ševcovské hierarchii měl mistr, který byl obklopen několika pomocníky - byli to tovaryši a učni. V kompetencích mistra byl nákup surovin, rozdělení práce, přijímání zakázek a prodej zboží na trhu. Tovaryš byl sice vyučený švec, ale přesto po složení zkoušek neměl ještě dost zkušeností, aby mohl vykonávat funkci mistra. Potřebné zkušenosti nasbíral až během tzv. vandru, jenž trval kolem 3 až 5 let. Učni měli v ševcovské dílně nejhorší postavení, což dokladuje fakt, jak se s nimi zacházelo. Většinou šlo o chlapce okolo 10 let, kterým byly svěřovány také práce pomocné v domácnosti.³⁵ Až do první poloviny 19. století přetrvávala výroba obuvi ručně. Významným mezníkem bylo proto uplatnění šicího stroje, jenž patřil k celkem běžnému vybavení ševcovské dílny v Čechách počátkem 60. let 19. století. Jistý pokrok ve zdokonalení pracovních postupů bylo na přelomu 19. a 20. století zavedení výrobního postupu, tzv. kolíčkování - svršek a spodek obuvi se spojil pomocí dřevěných floků.³⁶

Z hlediska technologické stránky výroby obuvi je potřeba zmínit, že prošla značně rychlým progresem. Vychází se z toho, že do vypuknutí I. světové války byla výroba obuvi převážně ruční záležitostí, ovšem po jejím uplynutí, tj. po roce 1918, se už začínají postupně, v čím dal tím větší míře, zavádět v obuvnických továrnách stroje.

Využití strojů ve výrobě nahradilo přibližně 4 až 5 dělníků. Samotná výroba byla rozdělena na dvě části, a sice výrobu spodků a svršků, přičemž na svršky se používaly především telecí a hovězí kůže. Spodky byly opatřeny hřbetovým tříslovým podešvem. V továrně měl každý dělník svoje stálé místo, a proto se nám dochovalo jejich dobové označení, např. kráječi (krájeli svršky), kosiči (ručně knejpem upravili okraj spodku), lepičky, štěpovači (šili na stroji). Obuv se poté dostala k ostrákům, kteří obuv kolíčkovali nebo šili.³⁷

³⁴ PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 24.

³⁵ PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 25.

³⁶ PŘÍHODOVÁ, E.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*, Praha, 2004. s. 26.

³⁷ JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931. s. 393.

Jako poslední obdrželi obuv tzv. pucovači, jejímž úkolem bylo vycídit spodek. U skoro hotové obuvi se v továrně vycídila ještě její vrchní část, opatřila se šněrovadly a po pečlivé prohlídce se přesunula do expedice. K výrobě nejluxusnější obuvi se používala dokonce krokodýlí kůže.³⁸ Výroba obuvi samozřejmě podléhala ročnímu období, a proto se letní obuv vyráběla od ledna do června a produkce zimní a turistické obuvi pak převažovala až do konce roku.

³⁸ JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931. s. 395.

2. Přehled obuvnických firem na Skutečsku od konce 19. st. po „Vítězný únor“ 1948

2. 1. Drobné obuvnické firmy v chronologickém řazení

V této kapitole jsou popsány skutečné obuvnické firmy, jejichž existence se započala na přelomu 19. a 20. století. Jde převážně o menší firmy rodinného charakteru, které využívaly k provozování své živnosti prostory svým domovů. Koncentrace těchto menších obuvnických firem byla na počátku 20. století poměrně velká, když vezmeme v potaz jejich počet a počet obyvatel města Skutče. Kromě malého počtu dělníků zaměstnávaly hlavně rodinné příslušníky a jejich příbuzné, kteří zhotovovali obuv ručním způsobem. Typickým znakem pro tyto drobné rodinné firmy byla krátká doba působnosti, často nepřesahující dobu delší 10 let. Krátká doba jejich existence byla ovlivněna mnoha faktory, které se odvíjely od hospodářské krize, světové války, ale také vlivem konkurence v daném regionu. U většiny uvedených firem je, dle dostupných pramenů, zmíněna také jejich ekonomická stránka a poměrně bohatá korespondence mezi nimi a Krajským soudem Chrudim, případně Berní správou ve Vysokém Mýtě v souvislosti se založením, nebo zánikem firmy. V neposlední řadě figurují v dobové korespondenci také častá jednání ohledně výše daní odváděných finančnímu úřadu. Během prvních desetiletí 20. století však tyto firmy byly vytlačovány nově zakládanými většími podniky, které byly jednak lépe technicky vybaveny a jednak měly prostředky provozovat svoji výrobu v továrních objektech, popřípadě dokázaly díky vlastní dopravě svoje výrobky lépe prodávat i za hranicemi skutečského regionu. Většina menších firem proto svoji činnost končí mezi 20. a 30. lety 20. století.

Rybička a Rosner

Dne 1. července 1888 byla v obchodním rejstříku Krajského soudu v Chrudimi zaprotokolována firma, která nesla název Rybička a Rosner. Jejími zakladateli byli továrník Vilém Rosner a Karel Rybička. Jméno Rosner je však z názvu firmy v roce 1890 vypuštěno a tato nese označení pouze „Karel Rybička“. V roce 1914 byl na firmu, podle císařského nařízení, uložen obchodní dozor, který byl na podzim téhož roku zrušen. Svoji živnost odhlašuje Karel Rybička u Okresního hejtmánství ve Vysokém Mýtě v roce 1921.³⁹

³⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Rybička a Rosner*. inv. č.: 1268, karton č.: 752.

Max a Philipp Mandelík

Firma synů Arnolda Mandelíka započala svoji činnost v roce 1900, jak nás o tom informuje *Amtsblatt zur Prager Zeitung*, který uvádí zapsání firmy u Krajského soudu v Chrudimi dne 12. září 1900. Toto periodikum zároveň podává zprávu o tom, že po smrti Maxe Mandelíka v roce 1909 byl do firmy přibrán dědic zesnulého - Hugo Mandelík. Roku 1911 ovšem umírá druhý ze zakladatelů firmy, a sice Philipp Mandelík, a proto se vedení celé firmy ujímá Maxův syn Hugo. Firma si však i po smrti obou zakladatelů ponechala svůj původní název. Po smrti Philippa Mandelíka se o pozůstalost přihlásila jeho žena Elsa, která se nakonec dohodla s vedoucím firmy Hugem, že v rámci dědického urovnání převezme veškeré jmění po svém manželovi v hodnotě 152 125 korun a 75 haléřů a zaplatí po něm pozůstalé dluhy ve výši 77774 korun a vyplatí nezletilé dceři zůstavitele Anně Mandelíkové 75 000 korun. Na polovinu domu po P. Mandelíkovi čp.: 584 bylo Hugovi přisouzeno vlastnické právo. V roce 1919 mění Hugo bydliště a už jako občan Chrasti u Chrudimi žádá chrudimský krajský soud, aby byla jeho firma vymazána z obchodního rejstříku. Podle protokolního lístku přestala firma úředně existovat počínaje 10. lednem 1919.⁴⁰

Vincenc Rakušan ve Skutči

Založení podniku Vincence Rakušana spadá do roku 1901, kdy zároveň žádá o jeho zapsání do obchodního rejstříku firem. V roce 1923 ovšem majitel firmy umírá a tím zaniká i jeho podnik. Manželka Františka Rakušanová proto zažádala Krajský soud v Chrudimi o výmaz firmy, který byl proveden v listopadu roku 1924.⁴¹

Arnold Mandelík. Továrna na obuv ve Skutči

Obuvnický podnik Arnolda Mandelíka se poprvé připomíná listinou ze dne 25. dubna 1902, kterou majitel žádá, aby jeho firma byla zapsána do obchodního rejstříku firem. Nezvykle se jeví fakt, že otec již zmiňovaných bratrů Mandelíků se snaží přihlásit svoji firmu až dva roky po nich. Jaké ho k tomu vedly důvody, se však z pramenů nedozvídáme. Majitel firmy ve smlouvě také uvádí, že pouze on vlastní podpisové právo k vedení této živnosti.

⁴⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Max a Philipp Mandelík*. inv. č.: 1277, karton č.: 846.

⁴¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Vincenc Rakušan ve Skutči*. inv. č.: 1266, karton č.: 725.

Zápis firmy byl uveřejněn v Úředním listu pražských novin až 9. srpna 1902. Okolnosti spojené s průtahy zapsání do obchodního rejstříku nejsou ovšem známy. Berní referát c. a k. okresního hejtmantství se o Mandelíkovu firmu začal zajímat v srpnu roku 1914, jelikož zjišťoval, jestli jí byla stanovena výdělková daň. Městský úřad ve Skutči ihned reagoval odpovědí, že firma už delší dobu nefungovala a její zakladatel se zdržoval někde na Moravě. O vymazání firmy z obchodního rejstříku jsme opět informováni v Úředním listě pražských novin, kde se nachází pouze krátké sdělení v němčině z 10. ledna 1916, kdy byla firma úředně vyškrtuta z rejstříku firem. Takto hovoří úřední oznámení z Pražských novin, zatímco Berní referát c. a k. Okresního hejtmantství ve Vysokém Mýtě dokladuje listinou ze 14. srpna 1914, že tato firma fakticky zanikla již po roce své existence, tj. v roce 1903. Důvod zániku firmy byl patrně osobní bankrot A. Mandelíka, což lze dokladovat z písemné zprávy výše zmíněného berního referátu.⁴²

Bratři Rybičkové

O četnosti obuvnických firem, v jejichž názvech figurovalo jméno Rybička, nebylo nouze. Důkazem toho je firma Bratři Rybičkové, německy: *Gebrüder Rybička*, kteří svůj podnik úředně založili dne 27. června 1906. V roce 1908 byla výdělková daň pro tuto firmu vypočtena na 124 korun a 50 haléřů. Díky vlastnictví továrny mohli bratři Rybičkové vyrábět obuv ve velkém množství. Jejich obchodní činnost se prakticky orientovala pouze na nákup surovin. Klíčový byl pro firmu rok 1913, kdy na ni byl uvalen soudcem Okresního soudu ve Skutči Janem Kežlínkem konkurs. Správce konkursní podstaty - JUDr. Theodor Jan Goller se postaral později o výmaz firmy z obchodního rejstříku. 5. května 1913 je definitivně ukončena činnost tohoto podniku.⁴³

Ignatz Löw - dříve Rossner a Mandelík

Na příkladu této firmy lze ilustrovat, jak někteří obuvníci - podnikatelé vstupovali a vystupovali do obuvnických podniků, po jejichž zkrachování, nebo zániku, se stali součástí jiného. Například zde zmíněný Rossner, který s velkou pravděpodobností je jistě tatáž osoba, která dříve figurovala v podniku s Karlem Rybičkou. Zda-li se jedná o již známého Viléma Rossnera nelze s jistotou určit. Již z roku 1908 se dochovala žádost o zanesení firmy do

⁴² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Arnold Mandelík. Továrna na obuv ve Skutči*. inv. č.: 1266, karton č.: 726.

⁴³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Bratři Rybičkové*. inv. č.: 1267, karton č.: 733.

obchodního rejstříku Krajského soudu v Chrudimi. Po zrušení prokury z roku 1915 z důvodu odchodu úředníka firmy Armina Spielmanna, který měl tento úřad zastávat, mění na přelomu let 1921 - 1922 firma svoje jméno a nahrazuje se slovo *voraus* v názvu firmy na české „*dříve*“. V roce 1922 už je Ignatz Löw zmiňován v archiváliích jako bývalý továrník, který zažádal chrudimský soud o výmaz svojí firmy z obchodního rejstříku.⁴⁴

M. Hliněnský

První zmínka o firmě M. Hliněnské pochází z roku 1909, kdy se Marie Hliněnská domáhá na Krajském soudu v Chrudimi, aby byla v obchodním rejstříku pozměněna informace ohledně názvu její firmy, a sice *Marie Hliněnský*. Jelikož tato firma obchodovala i v německy mluvících zemích, snažila se majitelka obejít pravidla českého pravopisu a ženskou koncovku u příjmení nahradit mužskou. C. a k. Vrchní soud zemský Království českého však změnu zápisu do obchodního rejstříku zamítl, protože jméno stěžovatelky je Hliněnská a nikoliv Hliněnský. Se svojí stížností nepochodila Marie Hliněnská ani u c. a k. Nejvyššího soudního dvora ve Vídni. Zvláštní se ovšem jeví fakt, že další dokumentace o této firmě obsahuje její název jako M. Hliněnský, přičemž Marie Hliněnská zůstala majitelkou firmy po celou dobu její existence. Důkazem je usnesení ze 17. října 1914, kdy je Antonín Šlemr, předseda Strojního družstva obuvníků ve Skutči, jmenován obchodním dozorcem. Marie Hliněnská opouští Skuteč a zdržuje se u zetě učitele Laušmana ve Velkých Zderadinách u Kácova nad Sázavou, odkud podává žádost k výmazu firmy z obchodního rejstříku, což nabylo právní platnost 3. listopadu 1939.⁴⁵

Václav Gregor ve Skutči

Firma Václava Gregora je poprvé zmíněna v úřední listině c. a k. Okresního hejtmanství ve Vysokém Mýtě, kde je mu stanovena výdělková daň z obnosu na 56 korun a 16 haléřů. Žádost o zapsání firmy do obchodního rejstříku zasílá V. Gregor Krajskému soudu v Chrudimi 8. února 1909. V dopise žádá, aby jeho tovární výroba obuvi byla úředně vedena pod jeho jménem. Po dobu dlouhých třicet let nemáme o firmě a jejím vedení žádné zprávy. Až v roce 1939 se, podle vyjádření Berní správy a Okresního úřadu ve Vysokém Mýtě, dozvídáme, že firma už několik let neexistuje a její majitel v roce 1932 zemřel. Dědicem

⁴⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Ignatz Löw - dříve Rossner a Mandelík*. inv. č.: 1267, karton č.: 736.

⁴⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *M. Hliněnský*. inv. č.: 1267, karton č.: 741.

Gregorovy pozůstalosti se stal jeho syn Václav, který byl zástupcem pojišťovny v Chrudimi. Firma je úředně vymazána dne 18. září 1939.⁴⁶

Karel Kusý a spol.

Karel Kusý zakládá svoji obuvnickou živnost v roce 1909, ale až 2. října 1910 se připomíná jeho žádost k zapsání této firmy do obchodního rejstříku. Firma nesla označení Kusý & spol., z čehož lze usoudit, že podnik měl ještě nějakého spoluvlastníka. Byl jím Josef Kusý.⁴⁷ Firma sice přežila Velkou válku, ale k 31. 12. 1918 byla již v likvidaci, kterou vykonávali oba spoluvlastníci. Důvodem úpadku firmy byla neúspěšná snaha o inkasování pohledávek od dlužníků. Od tohoto okamžiku pokračovali oba společníci v obuvnické živnosti „na vlastní pěst“. Likvidační řízení je ovšem protahováno řadou nevyřízených zahraničních objednávek. Firma totiž exportovala svoje zboží do Rakouska, Polska a Maďarska. Svým sortimentem se nezaměřovala pouze na civilní obuv, ale v úřední dokumentaci je přímo potvrzeno, že dodávala svoje výrobky také armádě.⁴⁸

Josef Kunc

Firma Josefa Kunce se připomíná roku 1910, když majitel firmy zažádal u Krajského soudu v Chrudimi, aby mu byla snížena výdělková daň, jelikož disponoval pouze malým podnikem. Stížnost byla ovšem podána opožděně, a proto byla zamítnuta. Josef Kunc však provozoval výrobu obuvi už od roku 1907, ale teprve o tři roky později si nechal firmu zapsat do obchodního rejstříku. Po vypuknutí I. světové války se dozorčí osobou ve firmě stal Jan Zástěra ze Skutče. Obchodní dozor nad firmou skončil v září 1915 a tento údaj je na řadu let jediným, který nám o ní podává nějakou zprávu. V roce 1939 bylo podle četnické stanice ve Skutči nahlášeno, že se tato firma již několik let neprovozuje. Z výpovědi Josefa Kunce byl jeho podnik provozován do roku 1937 a v roce 1938 byla výroba definitivně přerušena. Kvůli

⁴⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Václav Gregor ve Skutči*. inv. č.: 1267, karton č.: 739.

⁴⁷ Neplést s firmou Josef Kusý, továrna na obuv Skuteč, jež vznikla už v roce 1906 a zápis do obchodního rejstříku byl proveden až v roce 1942.

⁴⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Karel Kusý a spol.* inv. č.: 1267, karton č.: 743.

ztrátovému podnikání a stáří majitele se v roce 1942 vymazává z obchodního rejstříku a zároveň se J. Kunc vzdává své živnosti.⁴⁹

Jehlička a Miklíček.

Vzájemná spolupráce mezi Františkem Miklíčkem a Janem Jehličkou započala se 1. září 1908 a o dva roky později zažádali nejen o zapsání firmy do obchodního rejstříku, ale také opět o snížení výdělkové daně. Historie firmy trvala pouze do roku 1912, což sdělil při Okresním soudu ve Skutči František Jehlička. Záznam výpovědi z roku 1939 nás informuje o tom, že k souhlasu o výmaz firmy museli dát souhlas potomci Františka Miklíčka, který byl již v tuto dobu mrtvý. Dcera F. Miklíčka - Sylva Mašková, rozená Miklíčková souhlasila s výmazem z obchodního rejstříku, stejně tak jako její bratr Vladimír Miklíček, toho času odborný učitel v Hodoníně. Začátkem roku 1940 byl výmaz firmy uskutečněn.⁵⁰

F. Jehlička. Výroba obuvi se sídlem ve Skutči

Rokem 1912 vstoupila na scénu obuvnické výroby firma Františka Jehličky, přičemž byla tato původně vedena v obchodním rejstříku pod názvem Fr. Jehlička. Po zahájení Velké války se musela Jehličkova firma vypořádat s dlužníky, kteří byli válkou bezprostředně postiženi, a proto nebyli schopni splácet své závazky vůči firmě. Při zjišťování existence obuvnických firem ze strany Okresního úřady ve Vysokém Mýtě v roce 1939 bylo zaprotokolováno, že od roku 1920 již František Jehlička v obuvnictví nepodnikal. Obsílka, která ho vyzývala, aby poslal žádost o výmaz firmy z obchodního rejstříku, F. Jehlička ignoroval, a proto mu byla uložena pokuta ve výši 100 korun ve prospěch chrudimského městského fondu. Úřední výmaz firmy připadl na 17. prosince 1942.⁵¹

Mimra a Chaloupka

Délka trvání obchodní spolupráce F. Chaloupky a J. Mimry vydržela pouhé tři roky a jejich obchodní společnost se tím řadí k drobným firmám, které se vyznačovaly takřikajíc jepičím životem. Počínaje rokem 1914 převzal nad touto firmou, podle císařského nařízení ze dne 17. září 1914, obchodní dozor Jan Šlemr. Firma na sklonku svojí existence prošla

⁴⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Josef Kunc*. inv. č.: 1267, karton č.: 743.

⁵⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jehlička a Miklíček*. inv. č.: 1267, karton č.: 742.

⁵¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *F. Jehlička. Výroba obuvi se sídlem ve Skutči*. inv. č.: 1268, karton č.: 747.

vyrovnávacím řízením s jednoznačným výsledkem - za tři měsíce jeho trvání uspokojila všechny pohledávky svých věřitelů. Od léta 1916 je firma v likvidaci a jejím hlavním likvidátorem byl F. Chaloupka. Ve stejném roce dojde i k jejímu výmazu z obchodního rejstříku.⁵²

Rybička a spol.

Firma Rybička a spol. opět reprezentuje podnik, který byl založen z iniciativy několika spoluvlastníků, a sice konkrétně Františka Rybičky - obchodníka ze Želetavy, Františky Rybičkové - majitelky domu čp.: 568 ve Skutči a Josefa Absolona - obuvnického mistra taktéž ze Skutče. Firma svoji činnost započala 30. května 1913. Za zmínku stojí fakt, že kromě oněch tří spoluvlastníků, byl k prokuře firmy jmenován Josef Rybička. Vypočtení výdělkové daně bylo provedeno až 4. června téhož roku, jelikož sama firma dříve neprokázala, jakým obnosem disponovala, a proto nemohlo dojít k jejímu vypočtení. Výdělková daň byla pro období 1913 - 1914 stanovena na 50 korun. Následujícího roku zažádala Františka Rybičková o výmaz firmy, ovšem neúspěšně. Před výmazem firmy musela nastat její likvidace, kterou museli schválit ostatní spoluvlastníci, což se nestalo. 9. září téhož roku se všichni spoluvlastníci shodli na výmazu firmy z obchodního rejstříku, aniž by byla provedena její likvidace. Činnost firmy byla však již před tímto datem zastavena.⁵³

František Chaloupka

Se jménem obuvníka F. Chaloupky se setkáváme ještě po skončení I. sv. války, kdy je pod jeho jménem protokolována drobná kožedělná firma. Chaloupkova živnost představovala totiž typ firmy, která se vyznačovala změnou svého výrobního zaměření.⁵⁴ Z živnosti obuvnické se stává tzv. „výkrojna kůží, která samozřejmě také podléhala, jako ostatní firmy, dani výdělkové. S úřední evidencí firmy byl spojen rok 1918, přičemž značná část archivních dokumentů představuje korespondenci mezi krajským soudem a Františkem Chaloupkou, který protestoval proti špatně vypočtené výdělkové dani. Problém s vypočtením výdělkové daně a s tím spojenou změnu názvu firmy se táhl přibližně od roku 1916. V roce 1919 byla však tato firma právoplatně zapsána do obchodního rejstříku. Z roku 1930 se dochovala zpráva o vyrovnávacím řízení z pozůstalosti po Františku Chaloupkovi z čp.: 117. Mezi dědici

⁵² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Mimra a Chaloupka*. inv. č.: 1268, karton č.: 752.

⁵³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Rybička a spol.* inv. č.: 1265, karton č.: 721.

⁵⁴ Zda-li se firma F. Chaloupky orientovala po válce alespoň zčásti na výrobu obuvi nelze potvrdit, ale ani popřít.

figurovaly osoby: František Chaloupka ml. Blažena Jiráňová a Anna Mimrová. Po úřední stránce byla firma vymazána až na základě žádosti Anny Mimrové, která v roce 1939 obeslala krajský soud.⁵⁵

Bratři Rybičkové. Výroba obuvi Skuteč

S firmou Karel a Josef Rybičkové se znovu, ale také naposledy, setkáváme v roce 1923, když společně založili opět obuvnickou firmu. Josef Rybička byl v dopisu krajskému soudu zmíněn jako majitel realit, zatímco jeho bratr Karel jako tovární výrobce obuvi. Výdělková daň byla vyměřena na 200 korun přesahující. Sídlo firmy bylo, jako u předcházejícího podniku, ve Skutči. Oba bratři měli právo firmu samostatně zastupovat. Aby se zvýšila prestiž firmy, byla občas zmiňována jako „Továrna na obuv bratři Rybičkové“, což neodpovídalo přesnému názvu firmy, který byl zaprotokolován při jejím zapsání do obchodního rejstříku při Krajském soudu v Chrudimi. Josef rybička tento fakt omlouval, že mnohdy nepřesné uvedení názvu firmy souviselo se špatně vedenou obchodní agendou ze strany personálu. Nesprávný název firmy, který byl pravděpodobně používán v korespondenci, která se ovšem nezachovala, byl dokladován ze zápisu Okresního soudu ve Skutči, jenž požadoval, aby razítka, která jej obsahovala, byla zničena. Podle Obchodní a živnostenské komory v Praze vykazovala firma bratří Rybičků přesto rysy továrny na obuv. V roce 1928 vystupuje Karel Rybička, tehdy již továrník v Pardubicích, z vedení firmy a celý podnik od tohoto okamžiku vede jeho bratr Josef. O dva roky později se Josef rybička přestěhoval také do Pardubic a stal se majitelem realit. Rok 1930 byl zároveň posledním rokem existence firmy obou bratří. Josef Rybička předložil Krajskému soudu v Chrudimi žádost, aby byla jeho firma vymazána z obchodního rejstříku, jelikož se vzdal výroby obuvi a chtěl nabídnout bývalé tovární budovy k pronajmutí. Historie firmy Bratři Rybičků se uzavřela 3. března roku 1930, kdy výmaz firmy nabyl právní platnost.⁵⁶

Jaroslav Brych a spol., obuv Skuteč

František a Jaroslav Brychovi položili základní kámen svojí firmy v roce 1924, když úřední žádostí oznámili Krajskému soudu v Chrudimi záměr založit veřejnou společnost na výrobu obuvi. Všeobecná daň výdělková byla vyměřena na 200 korun přesahující. Uplatnění

⁵⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *František Chaloupka*. inv. č.: 1269, karton č.: 769.

⁵⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Bratři Rybičkové. Výroba obuvi Skuteč*. inv. č.: 1269, karton č.: 780.

firmy mezi ostrou konkurencí bylo velmi složité a v roce 1925 byl na ni uvalen konkurs. Konkursní řízení bylo ovšem záhy zrušeno, protože věřitelé firmy neprojevíli pro celé konkursní řízení zájem. O osudech firmy víme už jen tolik, že v roce 1925 zanikla za neznámých okolností. Výmaz firmy byl proveden v roce 1942, ačkoliv není známo, jestli byl proveden z iniciativy obou bratrů, jelikož bydliště Františka Brycha nebylo známo. J. Brych také opustil Skuteč a po pobytu v Brandýse nad Labem se usadil s rodinou v Horních Počernicích, okres Praha-venkov.⁵⁷

František Hošpes, Skuteč

Krajský soud v Chrudimi vydal povolení Františku Hošpesovi pro podnikání v obuvnictví v létě roku 1924. O ekonomickém vývoji ve firmě, vzhledem k její poměrně dlouhé existenci, se bohužel nedochovaly žádné hodnotnější dokumenty. Svoji činnost končí firma rokem 1950.⁵⁸

Štěpánek a spol.

U zrodu firmy Štěpánek a spol. stáli František Štěpánek, Skuteč čp.: 586 a Alžběta Petrusová z čp.: 314. Jako veřejná obchodní společnost započala firma svoji činnost dne 15. května 1931. Pro první rok podnikání byla firmě stanovena výdělková daň nejméně z částky 50 000 korun.⁵⁹ Již v roce 1935 vystoupila Alžběta Petrusová z firmy a tím se František Štěpánek stal jejím výhradním zástupcem. Jako jedna z mála firem přežila i dobu po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a v roce 1941 byl do obchodního rejstříku doplněn německý název „*Schuhherzeugung*“. Poslední zmínka o firmě pochází z roku 1947, kdy byl žádán výmaz jména tohoto podniku v němčině.⁶⁰

⁵⁷ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jaroslav Brych a spol., obuv Skuteč*. inv. č.: 1269, karton č.: 781.

⁵⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Fr. Hošpes Skuteč*. inv. č.: 1269, karton č.: 781.

⁵⁹ Jedná se o čistý zisk.

⁶⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Štěpánek a spol.* inv. č.: 1270, karton č.: 788.

2. 2. Továrnická výroba obuvi a firmy většího rozsahu

Na počátku 20. století se na Skutečsku začali prosazovat i obuvníci, kteří disponovali dostatečnými finančními prostředky, díky nimž si mohli dovolit založit svoji obuvnickou živnost, jež přesahovala malovýrobce, a zároveň svým způsobem výroby splňovali podmínky, aby se o nich dalo hovořit jako o prvních větších skutečských továrnících. Pomyslný obchodní „náskok“ oproti malovýrobce tkvěl v tom, že továrnici provozovali svoji živnost k tomu určených budovách, vlastnili strojové zařízení a zaměstnávali větší počet zaměstnanců. Přehled jednotlivých firem se zaměřuje na jejich výrobní a obchodní aktivity se všemi peripetemi, které je doprovázely.

2. 2. 1. Josef Kusý, továrna na obuv Skuteč

Ačkoliv se nedochovaly archivní materiály, které by zachycovaly předválečnou situaci ve firmě, dozvídáme se z nich přece jen podstatný fakt, a sice že Josef Kusý založil svoji obuvnickou firmu v roce 1906 a jako sídlo si zvolil dům ve Skutči, v Husově ulici čp.: 10. Majitelem nemovitosti nebyl ovšem J. Kusý, ale jeho žena Cecílie Kusá. Jeho firma se specializovala hlavně na galanterní a dámskou obuv. V případě úředního vedení firmy máme pouze doklad o tom, že Josef Kusý přihlásil v roce 1942 svoji firmu do obchodního rejstříku u Krajského soudu v Chrudimi, jelikož by se jinak vystavoval pokutě 100 korun za nedodržení lhůty na vyřízení žádosti a případným dalším postihům.⁶¹ Znárodnění firmy proběhlo na konci června roku 1948 s jejím následným začleněním do n. p. Baťa Zlín. Na základě obsahové povahy archivních materiálů nelze bývalý podnik J. Kusého rekonstruovat po stránce správní a personální, a proto se následující odstavce snaží o srovnání ekonomických poměrů ve firmě po roce 1945 s přihlédnutím k letům 1947 - 1948.

O velikosti podnikového komplexu nám podává zprávu odhad nemovitostí z roku 1947, ve kterém byly tovární budovy, tj. hlavní tovární budova (stará a nová část), obytný dům jednopatrový podsklepený, obytný dům jednopatrový rohový, garáž a zahradní besídka odhadnuty na 4 310 930 Kčs. Na konci roku 1945 vykazoval seznam dlužníků 35 jmen majitelů firem a obchodních společenstev, která v součtu J. Kusému dlužily 281 809 Kčs. Podle místa působnosti převažovali obchodníci z Prahy, Brna, Plzně a Písku. Záznam o inventuře k 31. 12. 1945 nás informuje o tom, že hodnota surovin podniku byla vyčíslena na 215 963 Kčs. Během roku 1946 pracovalo v podniku kolem 25 - 30 zaměstnanců, jimž byla vyplacena celková mzda 338 982 Kčs. Rok poté pracovalo v podniku 58 dělníků a 3 úředníci

⁶¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Josef Kusý*. inv. č.: 1271, karton č.: 806.

a hrubá tržba za rok 1947 činila 6 768 437 Kčs.⁶² Za rok 1947 je vhodné uvést srovnání o odhadované ceně surovin, hotových a rozpracovaných výrobků, která během dvou let překročila hranici jednoho milionu a zastavila se na částce 1 200 577 Kčs. Počet zaměstnanců během téhož roku vzrostl na 55 - 60 dělníků, přičemž jim celkově podnik vyplatil mzdu za 1 692 437 Kčs. Oproti prvnímu poválečnému roku byla vykázána ztráta na skladě cca. 60 000 Kčs.

Při zhotovení bilance v roce 1948, kterou provedl účetní firmy p. Pečenka, bylo zjištěno, že vedení podniku neplatilo po skončení války do roku 1947 výdělkovou daň. Tato byla odhadnuta na 61 328 Kčs. Firma svoje peněžní účty vedla celkově u tří bankovních ústavů: Všeobecné záložny Skuteč, Spořitelny Skuteč a Poštovní spořitelny, Praha. Zahajovací rozvaha k 1. 1. 1948 byla vyčíslena na 2 923 701 Kčs. Hodnota pozemků, budov, strojů a strojních zařízení a náradí byla stanovena na 841 431 Kčs. Ze strojového vybavení firmy stojí za zmínku elektromotory značky ŠKODA a A.E.G. a šicí stroje SINGER.⁶³ V roce 1948 se již podnik nevyvázal z placení všeobecné výdělkové daně, která byla, s přihlédnutím ke kapitálu uloženém v podniku na zisk, vykalkulována na 294 794 Kčs. Srovnáme-li konečnou rozvahu z 31. 12. 1948 s počátkem tohoto roku, vyšplhal se firemní kapitál až na hodnotu 6 644 835 Kčs. V inventuře za tentýž rok se dozvídáme zajímavost v seznamu odběratelů, jelikož se zde poprvé objevuje jméno i slovenského odběratele z Prešova - Lichtig N.⁶⁴ Odběratelé z předchozích let byli jedině Češi. Raketový vzestup prosperity firmy je patrný v účetnictví, jež evidovalo zásoby hotové obuvi, surovin a rozpracovaných výrobků. Inventární zápis hovoří o částce 1 668 678 Kčs. Závěrem lze ještě doplnit, že celkový obrat za prodanou obuv představoval na konci roku 1948 částku 4 001 535 Kčs, ovšem nemůže být opomenuto, že z této částky bylo třeba odečíst provozní náklady firmy, které částkou 2 809 732 Kčs pokrývaly nejen mzdy, náklady na energie, ale i pojištění a daně.⁶⁵

⁶² SOA Zámorsk. Josef Kusý, továrna na obuv, Skuteč (1929-1949). *Inventura (1944 - 1945)*. fascikl: 1, inv. č.: 11, sign.: 10. 11. 01.

⁶³ SOA Zámorsk. Josef Kusý, továrna na obuv, Skuteč (1929-1949). *Hlavní kniha a osobní účty dodavatelů a odběratelů z let 1943 - 1948*. kniha: 2, inv. č.: 2, sign.: 11. 03. 01.

⁶⁴ SOA Zámorsk. Josef Kusý, továrna na obuv, Skuteč (1929-1949). *Knihy dodavatelů a odběratelů*. kniha: 6, inv. č.: 6, sign.: 12. 08. 01.

⁶⁵ SOA Zámorsk. Josef Kusý, továrna na obuv, Skuteč (1929-1949). *Hlavní deník z období 1. 4. 1947 - 31. 12. 1948 a rozvaha k 31. 12. 1948*. kniha: 3, inv. č.: 6, sign.: 11. 09. 01.

2. 2. 2. Karel Kusý a syn, továrna na obuv Skuteč

Po zániku obuvnické obchodní společnosti bratří Kusých se přesto jeden z nich snaží v tomto odvětví dále podnikat a v roce 1919 mu byla do obchodního rejstříku zapsána jeho firma pod názvem Karel Kusý Skuteč. Karel Kusý pokračoval v tovární výrobě obuvi a v roce 1937 přibral do firmy jako společníka svého syna Karla Kusého ml. Firma od tohoto okamžiku nesla název Karel Kusý a syn a sídlila ve Skutči čp.: 396. Firma Karla Kusého přežila nepokojná léta hospodářské krize a po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava byla přinucena, aby jako ostatní přeživší firmy připojila ke svému českému názvu německý překlad - Karl Kusý & Sohn, Schuhfabrik, Skutsch. Na sklonku války zemřel Karel Kusý st., čímž firma nezankla a ve vedení firmy ho nahradil jeho druhý syn František.⁶⁶

Po válce mizí německý název firmy, ale i naděje na svobodné podnikání. Od 3. března roku 1948 uvaluje ONV ve Vysokém Mýtě na podnik Karel Kusý a syn národní správu a tím se stává součástí firmy BAŘA n. p. Zlín. Ve věci znárodnění firmy K. Kusého sehrál svoji roli § 1, odst. 1, č. 25, zákona č. 114/48 Sb., který uvaloval národní správu na podniky, v nichž počet zaměstnanců dosáhl počtu padesáti osob. Zmocněncem této firmy se stal Břetislav Svatoš z Heydukovy ulice čp.: 559.⁶⁷ S uvalením národní správy se naposledy změnil název firmy, a sice na: Karel Kusý a syn, Skuteč, firma BAŘA, národní podnik, Zlín.

Firemní účty spravovaly nejen bankovní instituce ze Skutče, tj. Nová občanská záložna ve Skutči, Okresní hospodářská záložna a Všeobecná záložna, ale i z Prahy - Poštovní spořitelna v Praze. Odběratelé a dodavatelé pocházeli převážně z ČSR, ale firma obchodovala také s vídeňskými obchodními domy. Na Slovensko se obuv vyvážela do Bratislavy, Trenčína, Rimavské Soboty a Kežmaroku. K pracovním silám patřili kromě stálých dělníků také učni a podomáctí dělníci. O silném zastoupení této pracovní síly jasně svědčí přehled výplat za rok 1946, v němž byla celková mzda 39 dělníků vypočtena na 410 773 Kčs. Zajímavé je zjištění, že část podomáckých dělníků nepocházela ani ze Skutče ani z jejího okolí. Pocházeli ze Svratoucha, Zaječic nebo Chlumětína.⁶⁸ Administrativu vykonávali v témže roce 3 úředníci - Karel a František Kusí a Jan Kubiček. Oba spoluvlastníci si měsíčně

⁶⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Karel Kusý a syn ve Skutči*. inv. č.: 1269, karton č.: 767.

⁶⁷ SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Zavedení národní správy (výměr ONV ve Vysokém Mýtě z 4. 3. 1948)*. inv. č.: 1, sign.: 05. 01 karton č.: 1.

⁶⁸ SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Úrazové pojištění domácích dělníků - protokol o mzdové revizi provedené Úrazovou pojišťovnou pro Čechy v Praze dne 29.10. 1946*. inv. č.: 4, sign.: 09. 03 karton č.: 1.

přišli na 8000 Kčs, zatímco mzda účetního Kubička se pohybovala okolo 3 300,-. I v této firmě měl každý dělník svoji speciální funkci, např. štěpař, kráječ vrchů, lepič, šič atd. Podle rozvahy k 31. 12. 1940 představoval pro firmu čistý zisk 103 525 Kčs⁶⁹ a celkové příjmy se ustálily na hodnotě 2 775 040 Kčs.

Ze strojového vybavení firmy můžeme uvést 11 šicích strojů, 4 elektrické motory, 3 cídící stroje, osobní auto zn. TATRA. Jde-li o sortiment firmy, byl poměrně široký, což dokladuje výčet prodeje zboží za rok 1941. Firma produkovala pánské polobotky, dámskou obuv, šněrovací boty, těžkou a pracovní obuv.⁷⁰ Dodavatelé, vůči kterým měla firma závazky, nebyli reprezentanty pouze obuvnických firem, ale najdeme mezi nimi také zástupce z kamenoprůmyslu, a sice firmy Litická a. s. a Josefa Žemličku z Prosetína. Zahraniční klientelu zastupovala firma Herko z Wiesbadenu. Účet za nemovitý majetek včetně vybavení podniku byl za rok 1942 oceněn na 1 391 543 Kčs. Za rok 1943 byla prodána obuv v ceně 2 134 858 Kčs.⁷¹ Firma v době války navazovala čile obchodní styky, což lze odvodit z dlouhého seznamu dlužníků. Vyjma velkých českých měst, jakými byly Praha, Plzeň, Moravská Ostrava, Brno, Pardubice, Uherské Hradiště, se mezi dlužníky objevila i firma z Hamburku.

Z dochovaných účetních knih datovaných k roku 1947 se nám dostává uceleného přehledu o dodavatelích, jejichž počet se ustálil na čísle 17 a převažovaly v něm pražské firmy, např. ALBEKO, Bratři Hornové, Ing. Urbanec. Z Hradce Králové je zmiňována firma J. Šmída, velkoobchod kožemi. Odběratelů v témže roce bylo 29, přičemž v tomto seznamu figurovaly 4 slovenské obchody s obuví, např. Jozef Zopf, obchod obuví Košice, Štefan Psota, obchod obuví Šaľa. K odběratelům obuvi Kusého firmy patřil mimo jiné Sportovní závodní klub českých turistů a lyžařů z Prahy II., Ministerstvo národní obrany, „Moravia“, R. Koudar, obchod obuví Brno, Vejvoda a spol. Plzeň, Polický n. p. Chrudim a Jan Šlemr Praha-Vinohrady.⁷² S přihlédnutím ke zprávě o provedení kontroly účetnictví a administrativy závodu z 9. 11. 1948 jsme v hrubých rysech seznámeni o finančním účetnictví, které bylo

⁶⁹ V porovnání s rokem 1944 byla tato částka o 11 000 Kčs menší.

⁷⁰ Podle účetní dokumentace - Věcné účty 1945 byla část pracovní obuvi prodána Rudé armádě.

⁷¹ SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Roční finanční uzávěrka (1943)*. kniha: 12 inv. č.: 43, sign.: 12. 08.

⁷² SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Knihy odběratelů*. inv. č.: 17, sign.: 11. 02. karton č.: 1.

vedeno v několika denících. Objevu se zde záznam o zakoupených obrazech v hodnotě 1 500 Kčs, které se ale nacházely neznámo kde. Z téhož roku pochází účetní kniha, jež obsahuje soupis majetku a kapitálu zmíněné firmy.⁷³

Z nepřehledného množství účetních dat je zajímavé srovnání finančního ocenění nemovitostí i se strojovým vybavením staré i nové tovární budovy, jejíž hodnota přesahovala 1 940 000 Kčs. Celkově došlo k ocenění výše zmíněných položek na 2 273 841 Kčs, což bylo skoro o 1 mil. Kčs více než v roce 1942. Rozdíl mezi zahajovací a konečnou rozvahou v roce 1948 činil přibližně 3 520 000 Kčs. Pro ilustraci různého rozpětí cen za stejný druh obuvi lze jako příklad uvést ručně opracované pánské polobotky z ceníku pro rok 1948, které se díky svému zpracování pohybovaly v cenách od 552 až 631 Kčs.⁷⁴

2. 2. 3. Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč

Jak již název firmy napovídá, nebyla v jejím vedení pouze jedna osoba. Žádost o zaprotokolování firmy u Krajského soudu v Chrudimi tuto domněnku pouze potvrzuje. Čeněk Chour, František Štěpánek a Josef Štěpánek se dohodli na předmětu společného podnikání, a sice v řemeslné výrobě obuvi se sídlem ve Skutči, č. p.: 584. Výdělková daň byla vyměřena na 200 korun přesahující. František Štěpánek však zůstal ve firmě pouze do roku 1931, což bylo pouhých 8 let od jejího založení. Firma přežívá jak pád I. a II. ČSR, tak i vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava - tehdy už pod německým názvem Chour & Co. Nejvýznamnější výpovědní hodnotu mají archivní fondy, které se dochovaly po roce 1945.⁷⁵

Význam mají hlavně písemnosti ekonomického charakteru, tzn. roční bilance, pokladní deník, soupis majetku, dlužníků a věřitelů z roku 1948. Díky těmto materiálům si lze jistě udělat velmi ucelenou představu o ekonomické a správní situaci v podniku, ale výsledný text by byl značně přesycený čísly a zákonitě by takto ubral na čtivosti. Z tohoto důvodu byla vybrána pouze klíčová fakta.

⁷³ SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Zpráva o provedené kontrole účetnictví a administrativy závodu z 9. 11. 1948.* inv. č.: 41, sign.: 11. 17. karton č.: 2.

⁷⁴ SOA Zámorsk. Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949). *Rozvaha za rok 1948.* inv. č.: 40, sign.: 11. 16. karton č.: 2.

⁷⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). *Spisy firemní. Chour a spol.* inv. č.: 1269, karton č.: 780.

Proto se dozvídáme, že za rok 1947 vydělal podnik na tržbách 3 777 664 Kčs. O slušném vybavení továrny hovoří fakt, že k němu patřilo nářadí, zařízení, ale i živý inventář, vše odhadnuto na 86 831 Kčs. Jak bylo v této době obvyklé, nedílnou součástí i tohoto závodu byly šicí stroje značky SINGER. Seznam dodavatelů a odběratelů nesl společný znak v tom smyslu, že většina z nich měla svoji firmu v Praze - např. Matoušek a Pospíšil, Laita & Blažek. Mimo českou, moravskou a slezskou zem navazovala firma obchodní styky s Bratislavou - Obchod Margarit Gavorová. K věřitelům firmy patřili i skuteční továrníci - Josef Venger a Karel Kusý.⁷⁶ Ke sklonku existence firmy se dochovala korespondence obchodních a továrních závodů, které vymáhaly na Čěňku Chourovi svoje pohledávky. Za všechny příklady stojí za zmínku pohledávky dvou firem, a sice n. p. TEPNA, bavlnářské závody se sídlem v Náchodě, který opakovaně vyzýval k zaplacení faktury ve výši 1694 Kčs. Druhým podnikem byla firma POLICKÝ, n. p. továrna na ušně a řemeny v Jaroměři, která požadovala splatit dluh ve výši 68 156 Kčs.⁷⁷ Pohledávky dlužníků vyřizoval SVIT n. p. ve Zlíně, do nějž byla firma Chour během roku 1948 začleněna. Podle firemní rozvahy byl kapitál firmy k 1. 1. 1948 vyčíslen na 2 246 510 Kčs, ovšem na konci tohoto období se k 31. 12. zastavil na částce 5 755 423 Kčs. Na investicích podnik utratil 901 399 Kčs, přičemž největší díl z této částky připadl na výdaje firemních budov. Co se týče nemovitého majetku firmy Chour, patřila k němu tovární budova, obytný dům, garáž a kůlna na uhlí. Oceněno v hodnotě 2 427 985 Kčs. Na konci roku 1948 disponovala firma zásobami surovin, hotových a rozpracovaných výrobků za 1 145 679 Kčs. Celkový výdělek za hotovou koženou obuv byl vyčíslen na 3 704 820 Kčs.⁷⁸ Produkce firmy byla orientována výhradně na pánské a dámské polobotky, ale kromě této obuvi pro všední den se vyráběly i pánské lyžáky.

Od roku 1949 byly tovární prostory Chourova podniku v čp.: 586 využívány jako dílna pro obuvnické učně ze Základní odborné školy ve Skutči. Výmaz firmy z obchodního rejstříku proběhl až po „únorovém“ převrat a je datován na rok 1950.

⁷⁶ SOA Zámorsk. Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč (1946-1950). *Věřitelé bývalé firmy Čeněk Chour a spol., tovární výroba obuvi, Skuteč k 31. 12. 1948.* ref. ozn.: 3/2//2/1, karton č.: 1.

⁷⁷ SOA Zámorsk. Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč (1946-1950). *Pohledávka firmy TEPNA, bavlnářské závody. n.p. Náchod.* ref. ozn.: 3/1//1/2, karton č.: 1.

⁷⁸ SOA Zámorsk. Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč (1946-1950). *Bilance za rok 1948.* ref. ozn.: 3/2//4/2, karton č.: 1.

2. 2. 4. Josef Tříška, továrna na obuv Skuteč

Firma Josefa Tříšky je ojedinělá z toho důvodu, že se nezachovaly žádné informace o tom, kdy byla přesně založena. Veškerá dokumentace, která vypovídá o ekonomických a zčásti i personálních poměrech uvnitř firmy pochází převážně z let 1947 - 1949. A právě ze 4. března 1948 pochází zpráva od ONV ve Vysokém Mýtě, který podle § 3 a 7 dekr. č. 5/45 Sb. a podle § 67 vládního nařízení č. 8/1948 Sb. zavedl národní správu na podnik jistého Josefa Tříšky. Jako národní správce byl vybrán Josef Juška, toho času úředník z Hroubovic. Jako vedoucí bývalé Třískovy firmy byl ze základního podniku z Třebíče povolán František Zapletal. Podnět k uvalení národní správy vzešel z rozhodnutí Okresního akčního výboru ve Vysokém Mýtě a na základě výzvy Ústřední rady odborů ze dne 24. 2. 1948.⁷⁹ Důvodem uvalení národní správy bylo údajně zajistit plynulý chod výroby a hospodářského života. Stojí za zmínku, že firma byla členem Výrobního a obchodního družstva mistrů obuvnických v Čechách se sídlem v Praze.

Díky soupisu nemovitostí si lze udělat ucelenou představu, které budovy k podniku náležely. Jednalo se o dvoupatrovou novostavbu, šicí dílnu, obytnou provozovnu, kanceláře, zahrádku a dvorek. Cena novostavby, kterou postavil stavitel K. Kusý, byla odhadnuta na 750 000 Kčs. Již po znárodnění zaměstnávala firma kolem 70 zaměstnanců, z čehož bylo přibližně 32 domáckých dělníků, kteří pracovali na adrese Rubešova čp.: 358.⁸⁰

O existenci firmy během světové války hovoří skutečnost, že Josef Tříška přijímal do podniku učně a uzavíral s nimi učňovské smlouvy. Příkladem může být učňovská smlouva Vlastimila Moučky z Vrbatova Kostelce z podzimu 1944.⁸¹ Většina učňů ovšem pocházela ze Skutče nebo z Mrákotína. V roce 1948 vyplouvají na povrch různé neurovnané účty, které však již musel řešit místo Josefa Tříšky n. p. Baťa (později SVIT), pod který bývalá Tříškova továrna připadla. Seznam pohledávek nám ukazuje, s jakou klientelou J. Tříška obchodoval, např. Antonín Fiala, obuv obuví Praha X; Petr Štěpánek, obchod obuví, Jilemnice a další.⁸² Nejvíce pohledávek o nezaplacených dodávkách obuvi ve prospěch nově znárodněného

⁷⁹ SOA Zámorsk. Josef TŘÍŠKA, továrna na obuv Skuteč (1944-1949). *Výměr národní správy /opis/*. inv. č.: 1, sign.: 05.01, karton č.: 1.

⁸⁰ SOA Zámorsk. Josef TŘÍŠKA, továrna na obuv Skuteč (1944-1949). *Odhadní cena novostavby, hodnota nemovitostí*. inv. č.: 2, sign.: 06.02, karton č.: 1.

⁸¹ SOA Zámorsk. Josef TŘÍŠKA, továrna na obuv Skuteč (1944-1949). *Učni - učební smlouvy /torzo/*. inv. č.: 5, sign.: 09.10, karton č.: 1.

⁸² Jeho dluh se vyšplhal až na hodnotu 32 710 Kčs.

podniku se evidovalo u pražských „obchodů obuvi“. Za všechny lze zmínit firmu Václava Dorta z Prahy I, který dlužil 16 060 Kčs. K největším odběratelům bývalého podniku Josefa Třísky patřil obchod Oldřicha Kubise z Ostravy-Vítkovic, který od 9. 1. 1947 do 27. 9. 1948 odebral celkově zboží v hodnotě 57 126 Kčs. Obchodní styky udržoval podnik také s obchodem Antonína Bláhy v Kolíně, kam doručil v období od února do září 1947 60 párů „italek“ a 30 párů pánských bot. Slovenská klientela byla zastoupena hlavně v Bratislavě a v Prešově.⁸³ Vrátime-li se k ekonomickým a správním záležitostem firmy, je nutné zmínit osobu Pavla Bulánka, který byl pověřen provedením kontroly administrativy a účetnictví firmy za roky 1947 - 1948. Jeho závěrečná zpráva uvedla: *“že se s tak mizerně vedenou administrativou podniku ještě nesetkal.”* Nejenom, že Josef Tříška nevykazoval všechny peníze, které přijal, ale ani nebyl veden pokladní deník za rok 1947.

Na závěr snahy o správní a ekonomickou rekonstrukci této firmy je vhodné uvést několik klíčových finančních údajů. Za roky 1946 - 1947 vytvořil bilanci účetní p. Gregor, přičemž stroje a strojní zařízení vyčíslil na hodnotu 169 715 Kčs a hodnota zásob byla stanovena na 912 437 Kčs. Také se dozvídáme, že čisté zisky firmy za období od 1. 1. do 31. 12. 1947 tvořily částku 253 888 Kčs. Celkový kapitál za tentýž rok obnášel 1 262 036 Kčs. V porovnání s následujícím rokem lze ze zahajovací rozvahy k 1. 1. vyčíst, že celkový kapitál klesl na částku 1 207 332 Kčs. Svoje finanční účty měla firma jednak u bývalé Spořitelny Litomyšl, pobočka ve Skutči a jednak ve Všeobecné záložně ve Skutči. Mezi odběrateli a dodavateli dominovali zástupci pražských firem. K 31. 12. 1948 vystoupala hodnota celkového kapitálu na 5 370 358 Kčs. Tržba za koženou obuv činila za rok 1948 částku 3 959 261 Kčs, přičemž celkové náklady znárodněné firmy se pak zastavily na hodnotě 2 855 826 Kčs.⁸⁴

2. 2. 5. Jaromír Brzokoupil

Na závěr této kapitoly je předkládána firma J. Brzokoupila, k níž se dochovaly archivní materiály, které dokumentují pouze její ekonomický vývoj po II. světové válce v době znárodnování.

⁸³ SOA Zámorsk. Josef TŘÍSKA, továrna na obuv Skuteč (1944-1949). *Deník účtů dodavatelů a odběratelů*. kniha.: 4, inv. č.: 15, sign.: 11.10.

⁸⁴ SOA Zámorsk. Josef TŘÍSKA továrna na obuv Skuteč (1944-1949). *Inventura k 31.12 1948*. inv. č.: 16, sign.: 11.11, karton.: 1.

Jaromír Brzokoupil, jenž se narodil 7. září 1898 ve Velké Bystřici v okrese Olomouc, započal vykonávat svoji živnost ve Skutči v čp.: 584. V roce 1942 přihlašuje svoji firmu u Krajského soudu v Chrudimi a při zápisu předkládá kromě jiných dokumentů také potvrzení, že je příslušníkem árijské rasy, osvědčení o příslušnosti do Protektorátu Čechy a Morava a platební rozkaz Berní správy v Poličce na daň všeobecně výdělkovou za rok 1941. J. Brzokoupil se nerozhodl zaprotokolovat svoji firmu sám, ale vyzval ho k tomu již zmíněný krajský soud. Lhůtu o předložení dokumentů k zapsání firmy do obchodního rejstříku si musel nechat prodloužit, protože patřičné listiny zůstaly ještě v místě jeho bývalého bydliště na Moravě.⁸⁵

Součet celkového majetku firmy představoval za rok 1947 4 768 780 Kčs, z toho bylo odhadnuto strojové vybavení na 317 697 Kčs a náradí, přístroje a živý materiál na 30 802 Kčs. Výsledovka za období od 1. 1. 1947 do 31. 12. 1947 se vyšplhala až na 10 783 574 Kčs. V porovnání s následujícím rokem činila výsledovka k 31. 12. 1948 o 120 000 Kčs více, přičemž strojové vybavení, náradí a zařízení bylo vyčísleno na 377 154 Kčs. Začínající kapitál k 1. 1. 1948 ovšem činil 6 881 227 Kčs.⁸⁶

Firma jako samostatný subjekt fungovala do 1. 1. 1948, kdy došlo ke znárodnění továrních budov, ovšem prodejny obuvi J. Brzokoupila zůstaly ve vlastnictví svého majitele až do 31. 12. 1948, kdy některé z nich připadly n. p. JAS. V tuto dobu se již bývalý majitel nezdržoval ve Skutči, protože hrozilo, že i přes znárodnění firmy, bude muset zaplatit její pohledávky. Pohledávky o zaplacení pojistného vůči Okresní národní pojišťovně v Ústí nad Orlicí však nakonec musel uhradit n. p. BAŤA.⁸⁷ Ke sklonku roku 1948 vlastnila bývalá firma J. Brzokoupila celkově jmění v hodnotě 508 620 Kčs, přičemž její účty spravovala nejen bývalá spořitelna v Litomyšli s pobočkou ve Skutči, ale také Všeobecná záložna ve Skutči a Poštovní spořitelna Praha. V této době také firma vlastnila dva osobní vozy, a sice jeden z nich značky Daimler.

⁸⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jaromír Brzokoupil*. inv. č.: 1271, karton č.: 806.

⁸⁶ SOA Zámorsk. Jaromír Brzokoupil, továrna na obuv, Skuteč (1943-1952). *Rozvaha, investice, inventury a výkazy: 1947*. inv. č.: 3/2//4/1, karton. č.: 1

⁸⁷ SOA Zámorsk. Jaromír Brzokoupil, továrna na obuv, Skuteč (1943-1952). *Korespondence s Okresní národní spořitelnou v Ústí nad Orlicí: 1949*. inv. č.: 1/2//2, karton. č.: 1

Co se týče rozsahu Brzokoupilova podniku, informuje nás o tom zpráva z roku 1949, kdy je tento začleněn již do n. p. SVIT Gottwaldov. Firma sídlila na adresách Skuteč, čp.: 634 a 635, kde se nacházely kůlny, garáž, stodola a samotná továrna. Obytný dům byl také do hodnoty nemovitostí připočten, ačkoliv ležel na adrese č.p.: 568. Odhadovaná cena za pozemky činila 38 715 Kčs.⁸⁸ Z vybavení továrny lze zmínit elektromotory značek ŠKODA, SIEMENS, ČKD, osobní automobil ŠKODA, háčkovač, kroužkovač a další stroje. Zásoba surovin, vezmeme-li v potaz jak hotové, tak rozpracované výrobky, činila 3 704 693 Kčs. Surovinová základna byla stanovena na 2 146 366 Kčs. Zajímavostí je, že patrně jako jediná obuvnická firma na Skutečsku dodávala svoje výrobky do sousedního Hlinska v Čechách, a to konkrétně do firmy Václava Pešavy. Značnou část dodavatelů představovali zástupci firem z Prahy, Pardubic a drobní živnostníci ze Skutče, např. Stanislav Kulhavý, Stanislav Hlaváček, Stanislav Březina. Bývalý podnik J. Brzokoupila vykazoval mimořádné zisky, což dokumentuje i výsledná hodnota 6 995 255 Kčs za koženou obuv za období roku 1948. Na druhou stranu je potřeba uvést, že s velkými zisky souvisely také značné náklady na různé výdaje podniku, které se vyhouply až na částku 2 882 326 Kčs.⁸⁹

⁸⁸ SOA Zámorsk. Jaromír Brzokoupil, továrna na obuv, Skuteč (1943-1952). *Přehled nemovitostí: 1949*. inv. č.: 1/1//1, karton. č.: 1

⁸⁹ SOA Zámorsk. Jaromír Brzokoupil, továrna na obuv, Skuteč (1943-1952). *Bilance za rok 1948*. inv. č.: 3/2//3/1, karton. č.: 1

2. 3. Výrobci obuvi a jejich specifické označení

V následující kapitole jsou popsány obuvnické firmy Skutečska, které vnesly do podnikatelského prostředí své doby, tj. mezi lety: 1919 - 1939, nový prvek a tím byla obchodní značka, jež v tomto regionu a oboru nebyla dosud používána. Obchodní značka se zpravidla vztahovala k doplnění názvu firmy a nikoliv k označení jednotlivých výrobků. Jednalo se celkově o tři obchodní značky, a sice TATRA, NOVEA a Tilia, jež jsou chronologicky seřazeny, a je nastíněn převážně jejich ekonomický vývoj před znárodněním.

2. 3. 1. Jaroslav Jehlička, továrna na obuv TATRA, Skuteč

Jaroslav Jehlička zakládá svoji obuvnickou firmu se svými partnery patrně kolem roku 1919, ale k zápisu do obchodního rejstříku dochází až během II. světové války. K označení firmy se používala buď slovní ochranná značka TATRA, nebo Jehlička & spol. Kromě J. Jehličky byli spoluvlastníky firmy Ferdinand Brandstiller - bývalý bankovní úředník a Ludvík Gregor. O dobrém postavení firmy v husté obuvnické konkurenci Skutečska hovoří fakt, že se svými výrobky expandovala na Slovensko, kde byla poté zřízena i její pobočka v Košicích. Slibně rozvíjející se firma neměla ale dlouhého trvání. Už v roce 1921 vystupuje Brandstiller z vedení firmy a následně o rok později opouští firmu také Ludvík Gregor. Jaké okolnosti vedly oba spoluvlastníky firmy k jejich odstoupení, není známo. J. Jehlička zůstává ve vedení skomírajícího podniku do roku 1924, kdy je vyhlášena jeho likvidace.⁹⁰

Jaroslav Jehlička se však podnikání v obuvnictví nevzdal a s obnoveným firemním označením TATRA opětovně vstoupil na obchodní trh. Úskalím ovšem je, že nelze s přesnou jistotou určit, kdy svoji živnost obnovil. Víme ale, že jeho klientelu tvořili výhradně tuzemští dodavatelé a odběratelé. Peněžní vklady byly uloženy u více peněžních ústavů, ze kterých lze jmenovat např. Okresní hospodářskou záložnu Skuteč, Spořitelnu Litomyšl s pobočkou ve Skutči, Poštovní spořitelnu Praha. Další informace, které by se týkaly přiblížení vnitřních a ekonomických poměrů uvnitř nově obnovené firmy z doby I. Republiky až do vyhlášení protektorátu, z větší části chybí. A proto lze pro další rekonstrukci zmíněné firmy využít archiválie a korespondenci z velké části účetní povahy, která spadá do poválečného období v horizontu let 1945 - 1949.

Z ekonomického hlediska je nutné uvést, že Jehličkova firma vykazovala během války pouze omezený obrat, který v letech 1940 až 1941 dokonce činil 60% výrobní kapacity.

⁹⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jaroslav Jehlička, továrna na obuv „Tatra“*. inv. č.: 1278, karton č.: 861.

V roce 1942 byl J. Jehlička vyzván, aby svoji firmu nechal zapsat do obchodního rejstříku u Krajského soudu v Chrudimi. S konečnou platností a po různých průtazích z Jehličkovy strany byla firma zapsána až dne 13. května téhož roku. Od ostatních továrníků se ale lišil tím, že si před samotným zápisem zažádal u Obchodní a živnostenské komory v Praze, aby mu bylo úředně povoleno slovní firemní označení TATRA. Sídlo měla firma v Rubešově ulici čp.: 522.⁹¹ Celkový kapitál firmy se k 31. 12. 1947 odhadoval na 2 129 807 Kčs. Zajímavostí je fakt, že jedním z dodavatelů byl i J. Jehlička ml., který byl svojí investiční částkou 12 780 Kčs první mezi ostatními skutečskými dodavateli. Z roku 1948 se nám dochovaly údaje o věřitelích, k nimž patřili skutečtí obuvníci Jaroslav Brzokoupil, Josef Tříška a firma ALBEKO z Prahy.⁹² Počet dlužníků se omezil na pět firem z celé ČSR - např. Josef Džbán a spol. z Prahy, Hájkův sklad obuvi, Plzeň.⁹³ Co se týče vkladů u jednotlivých peněžních ústavů, měla firma největší zůstatek u Spořitelny v Litomyšli s pobočkou ve Skutči, a sice 214 470 Kčs. Již znárodněný Jehličkův podnik exportoval ve velké míře do bratislavských obchodů s obuví, o čemž hovoří statistika za tentýž rok. Celkově skutečská výrobná vyprodukovala pro 19 slovenských obchodů 922 párů bot, z toho 572 pánských, 255 dámských a 95 párů sportovní obuvi.⁹⁴ K vytvoření představy o širší sortimentu této firmy nám poslouží inventární soupis hotové obuvi k 1. 1. 1948. Na skladě se tehdy nalézaly pánské polobotky, kopačky, tretry, lyžařská obuv a lovecká obuv, dámské vycházkové polobotky, vojenská „bagančata“ a dámská bruslařská obuv.

V seznamu dodavatelů zaujali první místo skutečtí ševci, jejichž počet se ustálil na čísle osm. Mezi nimi i jistý Václav Jehlička, o jehož příbuzenském vztahu k Jaroslavovi nebyly nalezeny bližší informace. Výdělková daň představovala pro rok 1948 sumu 170 Kčs. Na základě rozvahy k 31. 12. 1948 byl tento rok pro firmu z ekonomického hlediska velice úspěšný, jelikož se celkový kapitál vyšplhal až na částku 7 014 287 Kčs. Ke zvýšení finančního obratu jistě přispělo vlastnictví osobních a nákladních aut, díky nimž byly hotové výrobky exportovány snadno k odběratelům, ale i solidní strojové vybavení, k němuž patřily

⁹¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jaroslav Jehlička, továrna na obuv „Tatra“*. inv. č.: 1271, karton č.: 805.

⁹² SOA Zámorsk. JEHLIČKA Jaroslav, továrna na obuv „TATRA“ Skuteč (1945 - 1949). *Kartotéka věřitelů*. inv. č.: 8, sign.: 11.07, karton č.: 1.

⁹³ SOA Zámorsk. JEHLIČKA Jaroslav, továrna na obuv „TATRA“ Skuteč (1945 - 1949). *Kartotéka dlužníků*. inv. č.: 7, sign.: 11.07, karton č.: 1.

⁹⁴ SOA Zámorsk. JEHLIČKA Jaroslav, továrna na obuv „TATRA“ Skuteč (1945 - 1949). *Přehled dodávek na Slovensko za r. 1948*. inv. č.: 5, sign.: 11.02, karton č.: 1.

šicí, cidící, vypalovací a šnytovací stroj BAŤA a šicí stroj SINGER. Peněžní hodnota surovin, rozpracovaných a hotových výrobků zaujímala mezi ostatními finančními položkami jasné prvenství, jelikož byla celkově vyčíslena na 1 852 713 Kčs, což představovalo více než dvojnásobek hodnoty zásob za minulý rok. Tuto částku ovšem překonal samotný výdělek za obuv, který dosahoval výše 4 643 872 Kčs.⁹⁵ Jako u jiných obuvnických firem, došlo i v klíčovém roce 1948 ke znárodnění Jehličkova podniku a k jeho začlenění do n. p. Baťa, základního závodu Třebíč-Borovina, později pod názvem n. p. SVIT Gottwaldov (Zlín).

2. 3. 2. „Novea“, továrna na obuv ve Skutči

Jan Novotný, jenž se narodil roku 1885 v Křižanově v okrese Velké Meziříčí, patřil k úzké skupině obuvníků, kteří pro označení svojí firmy používali umělou obchodní značku. Konkrétně se zde jednalo o umělý název NOVEA, díky němuž se dostal do sporu s Krajským soudem v Chrudimi, protože jednak neměl tuto značku chráněnou zákonem k označení svých výrobků a jednak mohl způsobit vědomé klamání potencionálních konkurentů, že se pod tímto označením skrývá tovární výroba obuvi. Svou povahou připomínal podnik J. Novotného spíše osobní firmu, ve které bylo zaměstnáno 18 osob. Z vybavení lze zmínit pouze dva stroje na elektrický pohon. Před zápisem do obchodního rejstříku přibral podnik o čtyři zaměstnance více a také výroba se technologicky zmodernizovala, což nakonec stačilo ke splnění požadavků na udělení statutu továrního podniku. V roce 1923 podává Novotný žádost o zapsání svého podniku, který sídlil ve Skutči, č.p.: 586, do obchodního rejstříku. Berní sazba byla podniku vyměřena za léta 1922 - 1923 na 920 korun a v roce 1924 byl podnik úředně zapsán.⁹⁶

Už rok po svém založení se podnik dostává do vyrovnávacího řízení, přičemž jeho největším věřitelem se stala místní občanská záložna. Následně se firma ocitá v konkursním řízení, jehož se ujal správce konkursní podstaty JUDr. Brejcha. Ten pouze potvrdil úpadek Novotného podniku a vyjádřil souhlas s jeho výmazem z obchodního rejstříku. Jan Novotný se mezitím odstěhoval do Prahy, kde se stal továrním mistrem v Lebenhartově

⁹⁵ SOA Zámorsk. JEHLIČKA Jaroslav, továrna na obuv „TATRA“ Skuteč (1945 - 1949). *Předběžná rozvaha a hrubá rozvaha k 1. 1. 1938 a k 31. 12. 1948.* inv. č.: 16, sign.: 12.09, karton č.: 2.

⁹⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. „Novea“, továrna na obuv ve Skutči, Jan Novotný. inv. č.: 1269, karton č.: 781.

rychlosprávkárně obuvi „Praga“. Poslední zmínka o firmě J. Novotného pochází z roku 1928, kdy došlo k jejímu úřednímu výmazu z obchodního rejstříku.⁹⁷

2. 3. 3. Tilia, výroba jemné obuvi Bláha a Habal Skuteč.

U zrodu firmy Tilia stáli bývalý účetní Bohuslav Habal a výrobce obuvi Václav Bláha, oba bydlištěm ve Skutči. Firma se zaměřovala na výrobu jemné obuvi a jako svoje působíště označili oba společníci dům č.p.: 135. Jakmile Habal s Bláhou přihlásili svoji firmu do obchodního rejstříku, obrátili se také na Berní správu ve Vysokém Mýtě, která jim vypočítala výdělkovou daň 200 korun přesahující. Oba dva právní úkony se odehrály v roce 1924. Ještě je třeba podotknout, že se firma prezentovala i tím, že sama nakupovala zboží ke zpracování obuvi. Obchodní značka Tilia byla pravděpodobně účelově zvolena, aby navozovala dojem většího obuvnického podniku. Stejný problém s označením firmy měl již zmíněný J. Novotný a jeho firma NOVEA. Její potvrzení musela dodatečně schválit správní komise pro obchodní a živnostenskou komoru. Zvláště se jeví okolnost, že se obrazové logo, které bylo úředně vedeno u jména Václava Bláhy, lišilo od loga písemného. Je doloženo jako: *“The Tilia Shoe“*. Nákup zboží ke zpracování obuvi také mohl působit jako zkreslující a mohl být vykládán, že se firma podílí ještě na jiném způsobu podnikání.⁹⁸

Zatímco V. Bláha měl na starosti výrobní sektor firmy, připadla B. Habalovi funkce administrativní a komerční. Vklad B. Habala ve prospěch firmy byl ve výši 16 800 korun, které byly uloženy na běžný účet v Nové občanské záložně. Bláhův vklad byl spíše materiální povahy a byl vyčíslen na skoro 11 400 korun. Strojové zařízení a další náčiní potřebné k provozování obuvnické živnosti se odhadovalo na 7 592 korun. Zastupovat mohl firmu každý ze dvou spoluvlastníků nezávisle na tom druhém. K důležitějším právním záležitostem však bylo nutné shody jak Bláhy, tak i Habala. Šlo zejména o braní si půjčky, propouštění personálu, uzavírání smluv, atd. Provozování firmy bylo původně domluveno na čtyři roky, ovšem smlouva o vzájemné spolupráci mohla být prodloužena. Ve smlouvě o zřízení firmy se oba spoluvlastníci dohodli, že jim bude každý týden přiznán plat z pokladny společnosti ve výši 200 korun na účet režie. V případě úmrtí jednoho z majitelů nebyl ten přeživší povinen poskytnout dědicovi po zemřelém nějakou finanční úhradu. Jinak by se v tomto případě postupovalo, kdyby dědic nahradil zemřelého ve vedení podniku. Prostory pro provozování

⁹⁷ Tamtéž, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

⁹⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Tilia, výroba jemné obuvi Bláha a Habal Skuteč*. inv. č.: 1269, karton č.: 781.

živnosti měl ve vlastnictví V. Bláha. Co se týče inventáře firmy, měli oba společníci při zrušení firmy nárok pouze na svoje zařízení.⁹⁹

Během šetření Berní správy ve Vysokém Mýtě z roku 1939 se zjistilo, že od roku 1927 nebyla již firma v provozu a oba dva společníci opustili Skuteč. V. Bláha se usadil v Praze VII a B. Habal se, nyní jako tajemník pojišťovny, přestěhoval do Chrudimi. Oba dva společníci si mezi sebou majetkové závazky urovnali a vyjádřili souhlas s výmazem firmy z obchodního rejstříku, který byl zaprotokolován k 15. lednu. 1940.¹⁰⁰

⁹⁹ Tamtéž, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

¹⁰⁰ Tamtéž, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

2. 4. Klan rodiny Šlemrů (Schlemmerů) jako nositel tradice výroby obuvi

Následující odstavce nás seznamují bezesporu s nejrozvinutější větví skutečských obuvníků, a sice s rodinou Šlemrovou. Kvůli, někdy neúplným archivním záznamům, nelze s určitou jistotou určit, zda-li všichni zástupci tohoto příjmení byli potomci níže zmíněného Antona Schlemmera, který je v záznamech obchodního rejstříku Krajského soudu v Chrudimi zmiňován jako první nositel tohoto jména provozující obuvnickou živnost. Níže uvedených šest firem, jejichž pojítkem je stejné příjmení, přibližuje jejich ekonomické a personální postavení, vývoj a změny, které se udály během doby jejich existence.

Anton Schlemmer ve Skutči

Německy znameaná firma Antona (Antonína) Schlemmera je v archivních dokumentech připomenuta listinou z 15. října roku 1888, kdy se majitel firmy přihlásil k placení daně z příjmu a daně živnostní. 8. února 1894 byla už firma zanesena do firemního rejstříku. Na chodu firmy se nepodílel Antonín Schlemmer sám, ale vypomáhal mu jeho syn Josef, který zastával místo prokuristy. Od roku 1898 bylo přenecháno vedení firmy v rukách syna Josefa, přičemž místo prokuristy získal bratr Antonína Schlemmera - Jan Schlemmer. Ačkoliv byla firma vedena synem Josefem Schlemmerem, ponechala si svůj název po otci, a sice Anton Schlemmer ve Skutči, a to i poté, co do ní přistoupil obuvník František Chaloupka. Od tohoto okamžiku se mění zaměření firmy, která se z původního prodeje a výroby obuvi začne zabývat pouze tovární výrobou. František Chaloupka však roku 1913 vystupuje jako spolumajitel z firmy a s ním končí i nově ustavený prokurista Josef Mímra.¹⁰¹ Josef Schlemmer mezitím změnil místo bydliště a podnikání. S c. a k. Krajským soudem v Chrudimi již komunikoval formou dopisů, které byly psány na papíře obuvnické firmy Exakta, Hroubovice u Chrudimi. Na sklonku roku 1914 byla firma úředně vymazána z obchodního rejstříku.¹⁰²

Jan Schlemmer

Roku 1900 zažádal Jan Schlemmer, majitel továrny ve Skutči o založení svojí obuvnické firmy. V dopisech adresovaných Krajskému soudu v Chrudimi stojí, že firma mohla být znameána i v německém jazyce, tj. Johann Schlemmer a že novým majitelem

¹⁰¹ Po odchodu od Antonína Schlemmera zakládají F. Chaloupka a J. Mímra svojí vlastní firmu pod názvem Mímra a Chaloupka.

¹⁰² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Anton Schlemmer ve Skutči*. inv. č.: 1267, karton č.: 743.

firmy byl záhy ustanoven syn Jana Schlemmera - Jan Schlemmer syn. Ten začal vést firmu až po třech letech od jejího založení. Po smrti J. Schlemmera st. roku 1912 skončila jeho funkce prokuristy. Od roku 1916 již firma nefungovala a roku 1917 byla odhlášena. Jan Schlemmer syn se poté začal věnovat komisionářství s kůžemi.¹⁰³

Anton Schlemmers Sohn

Firma dalšího potomka obuvníka Antonína Schlemmera st. měla pouze krátké trvání. O její historii je dostupný pouze zlomek archiválií, ale přesto z nich lze vyčíst klíčová data o tomto podniku. Antonín Schlemmer ml. založil svůj obuvnický podnik v roce 1903 a už v roce 1910 se podniku vzdal a odešel za svým bratrem Josefem do Hroubovic, kde se stal spolumajitelem místní firmy Exacta.¹⁰⁴

Jan Šlemr ml. ve Skutči

První zmínky o Janu Šlemrovi ml. pochází z roku 1908 ze zpráv Okresního berního referátu ve Vysokém Mýtě, který této firmě vyměřil daň výdělkovou. Znění firmy se o rok později změnilo, jelikož svým názvem podávalo nesprávnou informaci o způsobu podnikání výše zmíněného. J. Šlemr vlastnil kromě výroby obuvi také obchod, a proto byl na nátlak Krajského soudu v Chrudimi změněn název firmy na Jan Šlemr ml. Neshody v zanesení firmy do obchodního rejstříku byly nakonec vyřešeny a od roku 1909 byla firma úředně značena jako: *J. Šlemr ml. aneb německy J. Šlemr jun.* J. Šlemr v roce 1918 zemřel a na jeho manželce M. Šlemrové, která bydlela v Tyršově ulici čp.: 386, zůstalo, aby odhlásila jeho bývalou živnost. Spolu se svými třemi potomky požádala o výmaz firmy v roce 1939, tedy ve stejném roce, kdy Berní správa ve Vysokém Mýtě prošetřovala ekonomický stav regionálních podniků.¹⁰⁵

J. F. Šlemr Skuteč

Firma Jana Františka Šlemra byla zapsána do obchodního rejstříku u Krajského soudu v Chrudimi 12. března roku 1920. Aktu zapsání však předcházela podmínka, kdy musel

¹⁰³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jan Schlemmer* inv. č.: 1266, karton č.: 725.

¹⁰⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Anton Schlemmers Sohn.* inv. č.: 1266, karton č.: 729.

¹⁰⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jan Schlemmer ml. ve Skutči.* inv. č.: 1267, karton č.: 739.

žadatel J. F. Šlemr souhlasit, že mu z podniku bude vyměřena výdělková daň. Stejně jako v případě firmy Harryho J. Šlemra, také podnik J. F. Šlemra se dostal do finančních potíží a byl nad ním vyhlášen konkurs. První shromáždění věřitelů se konalo v říjnu roku 1924. O jeho průběhu ovšem prameny mlčí. Ve stejném roce však zemřel majitel firmy v Královských Vinohradech v Praze a své ženě Anně Šlemrové v pozůstalosti prakticky nic nezanechal. Ačkoliv měl Šlemr u banky Slavie pojistku ve výši 50 000 korun, odkázal ji ještě před smrtí ve prospěch svého otce. Na přání Šlemrových rodičů a jeho manželky byla, a se svolením Okresního soudu ve Skutči, firma J. F. Šlemr roku 1926 vymazána z obchodního rejstříku.¹⁰⁶

Harry J. Šlemr ml. ve Skutči

Zástupce rodiny Šlemrů spojovaly celkem dva shodné znaky. Většina jejich mužských potomků se věnovala obuvnictví a velmi populárním jménem v tomto rodě bylo křestní jméno Jan. Úskalí v provozování živnosti, které v sobě tato skutečnost obsahuje, je jasně viditelné na příkladu firmy J. Šlemra ml. Ten požádal Krajský soud v Chrudimi, aby byl název jeho firmy doplněn o jméno „*Harry*“. Firma Harryho J. Šlemra byla v roce 1920 ohlášena u Okresní politické správy ve Vysokém Mýtě jako živnostenská výroba obuvi a řádně platila výdělkovou daň v obnosu 50 korun. Sídliila ve Skutči č.p.: 386. Šlemrova firma pravděpodobně moc neprosperovala, protože již v roce 1922 na ni bylo uvaleno vyrovnávací řízení, jehož komisařem byl přednosta Okresního soudu ve Skutči dr. František Charvát. Vzhledem k neprosperování firmy zažádal sám majitel J. Šlemr v roce 1924 o její výmaz z obchodního rejstříku.¹⁰⁷

Jan Šlemr a spol, továrna na obuv v Chotěboři

Důkaz o tom, že opravdu jméno Šlemr a obuvnictví patří k sobě, dokládají poslední archivní dokumenty, které hovoří o Janu Šlemrovi, který svojí živnost provozoval mimo Skuteč, a sice v Chotěboři. Jeho spolupracovnicí byla Marie Štědrá, choť velkostatkáře, která měla ve firmě vlastnický podíl 43%. Od roku 1930 byla tato firma, jež se nacházela na adrese Nádražní ulice čp.: 82, evidována jako veřejná obchodní společnost. Z osvědčení o státním občanství Československé republiky se dozvídáme, že Jan Šlemr uvedl jako svoji domovskou obec Skuteč, ale Hroubovice označil jako místo svého trvalého pobytu. Díky této informaci je

¹⁰⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *J. F. Šlemr Skuteč*. inv. č.: 1269, karton č.: 772.

¹⁰⁷ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Harry J. Šlemr ml. ve Skutči*. inv. č.: 1269, karton č.: 775.

dost pravděpodobné, že mohl mít příbuzenské vazby na Antonína Šlemra ze Skutče, nebo být dokonce také jedním z jeho synů, nebo potomků. Jak již bylo zmíněno, ti v Hroubovicích vedli obuvnickou firmu Exacta. Firma měla svoji klientelu nejen v ČSR, ale také za jejími hranicemi. Důkazem toho je seznam sald odběratelů z roku 1933, který nás informuje o tom, že většina z nich pocházela z britských ostrovů. Dodavatelé firmy J. Šlemra byli ovšem výhradně tuzemští.¹⁰⁸

Na základě vládního nařízení z dubna roku 1941 byl název firmy doplněn o německou verzi: *Jan Šlemr & Co., Schuhfabrik in Chotieborsch*. Výrobní budova obuvi a s ní související vybavení byly pojištěny u Pojišťovny Generali v Praze. Díky tomu se dozvídáme, že výroba byla plně elektrifikovaná a z vybavení dílny byla pojištěna i ševcovská kopyta a ocelové nože. Firma zahrnovala kromě hlavní výroby obuvi také sklad, dílnu a skladiště.¹⁰⁹ Strojové vybavení bylo většinou značky SINGER, UNION a FORTUNA.¹¹⁰ Během válečných let se o firmě nezachovaly žádné informace, což neplatí o roku 1948, kdy byla firma podle vyhlášky ministerstva průmyslu znárodněna a začleněna do n. p. DEKVA se sídlem v Třebíči.

Jan Šlemr, jako její bývalý majitel, nebyl přitom ustanoven národním správcem, ale mohl ve firmě zůstat jako technický a provozní vedoucí. Národní správa nebyla Janu Šlemrovi udělena, ačkoliv městská organizace Komunistické strany Československa vyjádřila jako kladný vztah k lidově-demokratickému zřízení a potvrdila i pozitivní ohlasy zaměstnanců na jeho osobu. Národní správou nad firmou byl nakonec pověřen Jaroslav Vadinský, který v podniku pracoval dříve jako modelář. Vzhledem k srdeční chorobě J. Šlemra se v roce 1949 projednávalo konečné rozvázání jeho pracovního poměru ve znárodněném podniku, čemuž se podnik bránil, jelikož oceňoval jeho zkušenosti a 30-ti letou praxi v oboru. Jeho setrvání v současné pozici nebylo podpořeno ani ze strany KSČ a ROH, jež odmítaly zaměstnávání bývalých vedoucích továren na hlavních pozicích v podniku.¹¹¹

¹⁰⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. *Jan Šlemr a spol., továrna na obuv v Chotěboři*. inv. č.: 1271, karton č.: 802.

¹⁰⁹ SOA Zámorsk. Jan Šlemr a spol., továrna na obuv, Chotěboř (1931-1949). *Pojistná smlouva s Moldavia-Generali a.s. v Praze - pojistka proti požáru, zásahu bleskem a výbuchu + dodatky*. inv. č.: 3, karton č.: 1.

¹¹⁰ SOA Zámorsk. Jan Šlemr a spol., továrna na obuv, Chotěboř (1931-1949). *Soupis strojů a zařízení*. inv. č.: 4, karton č.: 1.

¹¹¹ SOA Zámorsk. Jan Šlemr a spol., továrna na obuv, Chotěboř (1931-1949). *Zavedení národní správy, jmenování správců*. inv. č.: 1, karton č.: 1

Poté, co i Marie Štědrá opustila podnik, měla právo na pobírání jisté peněžní částky, a to vzhledem ke svému bývalému postavení. Ovšem od července roku 1948 bylo pozastaveno vyplácení peněžních částek bývalým majitelům, a proto zažádala o půjčku 40 000 Kčs na svoje výdaje. O tom, že jí podnik tuto částku půjčil, svědčí jistě jeho relativně dobrá ekonomická situace. Podle rozhodnutí hospodářské skupiny n. p. DEKVA měl závod vyrobit v druhém pololetí roku 1948 32 000 párů dámské a kožené obuvi, z toho 12 000 párů dámské vycházkové obuvi a 20 000 párů taneční společenské obuvi. Z organizačních a ekonomických záležitostí lze zmínit, že nejdelší pracovní doba byla v úterý a ve čtvrtek, kdy po hodinové pauze na oběd museli zaměstnanci pracovat od 13. do 19:30 hodin. Výplata dělníků a úředníků činila za rok 1947 po zaokrouhlení 1 903 256 Kčs.¹¹²

V poválečné éře zaměstnával podnik nejvíce zaměstnanců v I. pololetí roku 1948, kdy se jejich počet vyšplhal na 77 osob s průměrnou mzdou 679 Kčs. Nejnižší zaměstnanost vykazoval podnik v roce 1945, kdy se počet dělníků a úředníků ustálil na 17 osobách s průměrnou mzdou 380 Kčs. Do znárodnění měla firma svoje peněžní účty u třech bankovních institucí. K nim patřily Občanská záložna a Městská spořitelna v Chotěboři a Poštovní spořitelna v Praze. V roce 1949 připadla firma pod n. p. Botana, a již v pololetí byla zařazena do Chotěbořských kovodělných závodů, n. p. MEVA.

¹¹² SOA Zámorsk. Jan Šlemr a spol., továrna na obuv, Chotěboř (1931-1949). *Soupis vyplacených mezd dělníků a úředníků (1947)*. inv. č.: 7, karton č.: 1.

3. Obuvnická družstva a jejich osudy během 1. pol. 20. století

3. 1 Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky ve Skutči (s. r. o)

Historie družstevního podnikání v obuvnickém odvětví na Skutečsku spadá už do počátku 20. století, kdy je ve firemních spisech Krajského soudu v Chrudimi doložen první podnik, jenž byl založen právě na principu družstva. Na ustavující valné hromadě z 18. prosince 1904 je schválen nejen jeho název - *I. Družstvo obuvníků, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči*, ale také zvolení hlavních zástupců firmy. K nim patřili předseda Antonín Šlemr, kontrolor Karel Jadrný a pokladník Antonín Šlemr st., kteří sami vykonávali obuvnickou živnost a pocházeli přímo ze Skutče.¹¹³ Volba funkcionářů probíhala hlasovacími lístky při zasedání valné hromady střídavě na dobu tří let, a sice v prvním roce po zvolení měl být znovu zvolen nový pokladník, ve druhém roce kontrolor a ve třetím předseda. Zapsání družstva do obchodního rejstříku ovšem bránila skutečnost, že podpisy v žádosti o zapsání družstva nebyly úředně ověřeny.¹¹⁴

Po vyřešení překážek, které bránily zápisu do firemního rejstříku, bylo družstvo podle zprávy v Pražských novinách zapsáno k 17. lednu 1905. Ačkoliv jeho původní název nevyprávěl nic o specializaci výroby, již po svém založení se členové dohodli, že svými dodávkami budou zásobovat c. a k. vojsko, c. a k. zemskou obranu a případně další obchodní ústavy. Za tímto účelem se zavázali společně opatřovat výrobní stroje, zřizovat společné dílny, nakupovat suroviny a opatřit úvěr k těmto společným dodávkám. Závodní podíl byl stanoven na 100 korun s podmínkou, že člen nesmí mít více než čtyři závodní podíly.¹¹⁵ Pro následující léta 1906 - 1907 je charakteristická častá výměna korespondence mezi družstvem a Krajským soudem v Chrudimi ohledně úpravy firemních stanov. Výsledkem byla změna bodů 4, 9 a 29 stanov na základě usnesení mimořádné valné hromady z 13. října 1907. Krajský soud sice urgoval, aby se představenstvo firmy vyjádřilo k opravě stanov dříve, ale vyhovělo mu až při uspořádání podzimní valné hromady, jelikož během léta byli členové družstva plně zaměstnáni zemědělskými pracemi.¹¹⁶ V roce 1908 proběhly volby zástupců

¹¹³ Členy družstva však nebyli pouze skuteční občané. Při ustavující valné hromadě byli přítomni i členové družstva z Luže a Rychmburku (dnes Předhradí).

¹¹⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Krajský soud - dopis*: 29. 12. 1904. inv. č.: 1283, karton č.: 923.

¹¹⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Pražské noviny*, č. 31 - 31. 1. 1905. inv. č.: 1283, karton č.: 923.

představenstva, přičemž post předsedy obhájil opět Antonín Šlemr, čp.: 177. Pozici kontrolora získal jeho otec Antonín Šlemr st., čp.: 350 a pokladníkem se stal Antonín Jadrný, čp.: 419.¹¹⁷ Ve volbách rozhodovalo celkem 18 členů družstva. V tomto roce družstvo podruhé změnilo svůj název a znamenalo se jako *I. družstvo obuvníků, zapsané společenstvo s obmezeným ručením ve Skutči*.¹¹⁸ O chodu družstva nejsou do roku 1912 prakticky žádné zmínky, což neplatí o roce 1913, kdy se uskutečnila 15. ledna valná hromada, při níž se dozvídáme jména členů dozorčí rady. Byli to Antonín Jadrný st., František Bartoš a Matěj Bubeníček.

V předvečer I. světové války zažilo družstvo další změnu názvu, a sice se začalo znamenat jako *Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči*. Změna názvu včetně úpravy stanov a rozšíření počtu členů představenstva z tří na pět bylo výsledkem červnové valné hromady.¹¹⁹ Předsednický post si uhájil Antonín Šlemr, zatímco na místo pokladníka byl zvolen Vilém Bauer, kontrolorem byl zvolen Antonín Jadrný, místopředsedkou se stal Jan Zástěra a jednatelem Ludvík Komůrka.¹²⁰ Strojní zařízení bylo obstaráno od císařského a královského ministerstva veřejných prací. Jak vyplývá z dopisu chrudimskému soudu, v němž představenstvo družstva sděluje poměrně zásadní změny ve stanovách, dozvídáme se přímo ze samotného protokolu valné hromady z 10. června 1914, že se počet členů dozorčí rady rozrostl také na pět členů jako v případě představenstva.¹²¹ Člen dozorčí rady ovšem nemohl současně zastávat i funkci v představenstvu. Vystupující člen družstva mohl být přesto radou znovu zvolen.¹²²

¹¹⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Krajský soud - dopis: 30. 10. 1907.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹¹⁷ Karel Jadrný v témže roce společenstvo opustil.

¹¹⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 8. 11. 1908. 1904.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹¹⁹ V představenstvu nyní stanuli kromě předsedy, pokladníka a kontrolora také místopředseda a jednatel.

¹²⁰ Příbuznost s Richardem Komůrkou, bývalým předsedou Nákupního, výrobního a prodejního družstva obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o), není potvrzena.

¹²¹ Na programu valné hromady bylo kromě voleb do představenstva a dozorčí rady také rozhodování o převodu závodních podílů.

¹²² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Krajský soud - dopis: 14. 8. 1914.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

Jde-li o závodní podíly, tvořily společně s rezervními fondy a s výpůjčkami provozovací kapitál družstva. Závodní podíl byl vyčíslen pro každého člena na 100 korun, přičemž člen družstva mohl vlastnit pouze jeden. Již bylo zmíněno, že při volbě do dozorčí rady a představenstva se v rámci valných hromad hlasovalo hlasovacími lístky, ovšem tento způsob rozhodování v družstvu vždy neplatil. Hlasování občas probíhalo pouhým zvednutím ruky. Finanční strategie družstva pamatovala jak na opatření v případě zisku, tak i ztráty. Pro vyplácení prémie se z čistého zisku využívalo nejméně 25% a tato částka se vyplácela mezi jednotlivé členy. Jestliže vykazoval podnik ztrátu, uhradila se z rezervního fondu, nebo odpisem ze všech upsaných podílů.¹²³

I přes upravené a schválené stanovy strojního družstva docházelo uvnitř něj k rozkolům mezi členy představenstva a dalšími podílníky včele s Františkem Bartošem, což lze nejlépe ukázat na příkladu jednání předsedy družstva A. Šlemra. V dopise z listopadu 1914 si někteří členové družstva a dozorčí rady stěžovali, že Šlemr rozdělil vojenské dodávky určené družstvu mezi konkurenční podniky, a sice se jednalo o firmy Marie Hliněnský a František Rybička ve Skutči. Díky němu získala firma Hliněnský zakázku na 900 párů vojenských bot a firma F. Rybičky dokonce na 1200 párů, čímž podle názoru členů družstva porušoval čl. 26 firemních stanov. Šlemr u sebe zadržoval i pokladní knihu a údajně prováděl zápisy ze schůzí, aniž by se pod ně podepsali členové představenstva.¹²⁴ Je zřejmé, že se jeho chování neslučovalo se stanovami družstva, protože tyto sám odmítal členům dozorčí rady vydat. U Okresního soudu ve Skutči se poté nechal A. Šlemr slyšet, že vzhledem k výnosu c. a k. ministerstva veřejných prací z 1. 8. 1914 předal dodávky i jiným výrobcům, jelikož by tuto zakázku nebylo samotné družstvo schopno ve stanoveném čase vyrobit. Stížnost na nevydání pokladní knihy opodstatnil tím, že z důvodu změny názvu družstva musel provést vyúčtování obchodu staré firmy, s čímž ještě nebyl hotov. Pro družstvo s již novým názvem byla založena nová pokladní kniha, kterou měl k dispozici pokladník V. Bauer.¹²⁵

¹²³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Stanovy Strojního družstva obuvníků...* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹²⁴ Tímto způsobem vyhotovil zápis valné hromady z 15. ledna 1913, pod který podepsal jednotlivé členy představenstva. V témže roce byla provedena revize podniku, která potvrdila nesrovnalosti v účetnictví firmy.

¹²⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Okresní soud Skuteč - zápis z předvolání A. Šlemra z 3. 12. 1914.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

Koncem února 1915 nebyl již A. Šlemr členem představenstva družstva i mimo jiné, že jako předseda nevyplácel účty za zboží, což se projevilo v zasílání upomínek poškozených dodavatelů, které byly až rok staré. Podobným způsobem se choval ke členům družstva. O špatném vedení firmy svědčila i revizní zpráva z 25. února 1915, z níž vyplývá, že vedení podniku bylo během posledních měsíců předsednictva A. Šlemra nevyhovující. V době od 6. února do 1. července 1914 nebyla evidována vyúčtování ohledně příjmů a výdajů. Díky tomuto faktu nemohla být sestavena úřední uzávěrka za rok 1914.¹²⁶ Uvolněné místo předsedy však nezůstalo dlouho prázdné, jelikož už 7. března 1915 byl při valné hromadě zvolen nový předseda František Šprojcar. Post odstoupivšího jednatele firmy L. Komůrky převzal Antonín Prkno.¹²⁷ Až na mimořádné valné hromadě, jež se uskutečnila dne 15. června 1915, byla přednesena konečná uzávěrka za rok 1914. O její sestavení se zasloužil zemský revident František Stach. Díky tomu se zachoval údaj o přebytku za práci, který činil 32 919 korun. Z této částky byla pro členy zúčastněných na dodávce další mzda per 1000 korun. Na návrh dozorčí rady se věnovalo 100 korun ve prospěch sirotků po padlých vojácích a pro vojáky nacházející se na bojištích.¹²⁸ Hájit Rakousko-Uhersko na bitevním poli musel i jednatel družstva A. Prkno, na jehož místo po svém zvolení nastoupil František Jehlička, a za odstoupivšího kontrolora A. Jadrného převzal tuto funkci František Chaloupka. Kvůli nepřijímání dohodnutých dodávek a práce na nich bylo pohroženo vyloučením z družstva F. Kohoutovi a M. Bubeníčkoví, což je zároveň poslední významnější bod, který byla projednán při valné hromadě dne 16. dubna 1916.¹²⁹

V roce 1917 se neuskutečnily personální změny na vedoucích postech družstva, což znamená, že F. Šprojcar a J. Zástěra byli znovu zvoleni. Vyjma obstarávání materiálu pro družstvo je patrné, že část zisku připadala také na podporu pro osleplé vojíny, jež byla zaštiťována ministerstvem válečné péče. V posledním válečném roce měli o vstup do družstva

¹²⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Opis revizní zprávy z 8. dubna 1915.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹²⁷ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 7. 3. 1915.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹²⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - mimořádná valná hromada: 15. 6. 1915.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹²⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 16. 4. 1916.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

zájem tři osoby, a sice Jan Matějka, Josef Capoušek a Josef Doucha. Jejich žádosti ovšem nebylo vyhověno, protože nikdo z nich neprovozoval obuvnickou živnost. Následující rok znamenal pro družstvo nejen úbytek členské základny, ale i možnosti obstarat dostatek materiálu pro výrobu obuvi.¹³⁰

Na jaře roku 1920 proběhla valná hromada, kterou provázela stížnost od Josefa Samka, protože členové nebyli, před konáním schůze podle stanov, obesláni s osmidenním předstihem. Okolnosti jejího průběhu se jevíly přinejmenším jako zvláštní, protože kontrolor, který měl seznámit přítomné o stavu družstevního účtu bez udání příčin, předtím rezignoval. O výši finančního stavu družstva se proto nikdo nic nedozvěděl a samotný protokol o valné hromadě byl sepsán až dodatečně. Naproti tomu kontrolor F. Chaloupka tvrdil, že valná hromada byla svolána s dostatečným předstihem a vyjádření ohledně finančního stavu družstva a revize nemohlo být uskutečněno, protože se z revizorů dostavil pouze již citovaný Josef Samek.¹³¹ Jak byl spor mezi představenstvem a dozorčí radou nakonec vyřešen, zůstává záhadou. Jisté ovšem je, že většina členů respektovala a nezpochybňovala tříleté funkční období představenstva a následnou volbu nových členů. Ve volbách v červnu 1920 byl za odstoupivšího F. Šprojcara zvolen bývalý místopředseda Jan Zástěra.¹³² Jednatel se stal po šesti letech nám již známý Ludvík Komůrka, na místo kontrolora byl zvolen Leopold Netolický a funkci místopředsedy získal Josef Absolon st., jehož syn Josef Absolon ml. se stal nově členem dozorčí rady. Funkci pokladníka opět obhájil V. Bauer.¹³³ Ten však svůj úřad vykonával již pouze rok, jelikož v roce 1922 zemřel a jeho funkci převzal F. Jehlička. V témže roce se rozprodává část strojní výbavy, která byla uznána za nepotřebnou. Šlo konkrétně o kosící stroj, sekací stroj, sekací nože, rýsovací stroj, kedrovačku. Celkově v hodnotě 7160 Kč. Pod tímto činem lze jasně odhadnout, že družstvo, jež nejvíce profitovalo na vojenských zakázkách, ztrácelo v době míru jistého odběratele, a proto muselo snížit

¹³⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením omezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 24. 3. 1918.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹³¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením omezeným ve Skutči. *Okresní soud Skuteč - výpověď F. Kohouta: 14. 5. 1920 a F. Chaloupky: 2. 6. 1920.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹³² F. Šprojcar z družstva nevystoupil a zasedal v dozorčí radě družstva.

¹³³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením omezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 1. 7. 1920.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

strojové vybavení. Státní zakázky, které by byly pro něj určitou záchranou, přebíralo Odborové společenstvo obuvníků ve Skutči. O valné hromadě z prosince 1923 je v protokolu v oddíle volné návrhy zmíněno, že „...usnešeno jednohlasně, jelikož družstvo obchodní činnost žádnou neprovozuje na likvidaci družstva.“

Zahájení likvidace bylo naplánováno od 1. ledna 1924 a za likvidátory byli zvoleni předseda Jan Zástěra a pokladník F. Jehlička. Přesné časové vymezení, kdy družstvo prakticky přestalo fungovat jako samostatný subjekt, nelze s jistotou určit. Můžeme se ujistit v tom, že podle zprávy Zemského správního výboru z listopadu 1925 nemohlo být družstvo podrobena v roce 1923 revizi, jelikož o tři roky dříve nebylo v provozu a jeho členové vykonávali svoji živnost každý sám za sebe.¹³⁴ Z finančního hlediska se konto družstva nacházelo před svým zrušením v minusové hodnotě, která odpovídala celkovému rozdílu mezi jeho jměním, tj. 2455 Kč a dluhem, tj. 5 707 Kč. Hospodaření družstva se proto k 31. 12. 1924 pohybovalo ve ztrátě 3252 Kč.¹³⁵

Po kladném vyjádření Berní správy ve Vysokém Mýtě o provedení likvidace z 2. dubna 1926 připojilo družstvo ke svému názvu dodatek *v likvidaci*. Jako úskalí v provedení úřední likvidace se objevil spis, podle nějž nezaplatilo doposud daň z obratu za rok 1920 čítající 16 865 Kč. Na tento fakt reagovali sami likvidátoři, kteří podali 28. 10. 1928 rezignaci, přičemž tato nebyla Krajským soudem v Chrudimi akceptována, jelikož pouze usnesení valné hromady mohlo jejich rezignaci přijmout. Pravděpodobně došlo k nedorozumění mezi členy družstva, kteří platili za sebe daň z obratu a zároveň platili daň z obratu z práce, kterou odváděli družstvu, tzn. vzniklo u nich přesvědčení, že za výrobky, které od nich družstvo převzalo do prodeje už daň platit nemusí. Problém tkvěl v tom, že živnostníci neviděli rozdíl mezi slovy družstvo a družstevník. Bývalý předseda a likvidátor Jan Zástěra dopisem reagoval, že tato daň již zaplacená byla, a proto ji odmítl znovu zaplatit i z důvodu neschopnosti svolání dalších valných hromad a kvůli nepříznivému finančnímu stavu některých bývalých členů.¹³⁶

¹³⁴ Družstvo bylo i přes zmíněnou okolnost v následujících letech revidováno soudně.

¹³⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 10. 12. 1925.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹³⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Výmaz firmy Stížnost do předpisu daní z obratu - 4. 2. 1918.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

Až z rozhodnutí Zemského finančního ředitelství v Praze, které uznalo, že výše zmíněná daň nemohla být v současném stavu družstva vybrána, došlo k jejímu odpisu. Dne 31. července 1929 se uskutečnila po třech letech poslední valná hromada, na níž se vyslovilo 16 členů z celkového počtu 22 k potvrzení skončené likvidace a souhlasilo s výmazem firmy z obchodního rejstříku. 14. srpna 1929 bylo Strojní družstvo obuvníků vymazáno z rejstříku firem.¹³⁷

3. 2 Strojová továrna na obuv ve Skutči „Unitas“ (s. r. o)

7. září 1914, tedy po vypuknutí I. světové války, došlo ve Skutči k založení obuvnického družstva, za něž se postavili opět výhradně skuteční občané a jeho vyhlášení bylo právně ošetřeno podle tehdy ještě platného říšského zákoníku z roku 1906.¹³⁸ Na celkový kapitál 30 000 korun se složili nejen zakládající členové a jednatele v jedné osobě, ke kterým patřili Václav Jehlička (obchodník), Jan Klapka (učitel), Jan Štírký (majitel realit ve Skutči), Josef Leníček (okresní tajemník ve Skutči), Jan Konečný (správce občanské záložny ve Skutči), ale i ostatní společníci družstva. Jejich celkový počet byl 15 osob, přičemž každý z nich investoval do zakládajícího kapitálu vklad 2000 korun. Kromě užšího vedení měla firma i dozorčí radu, která se skládala ze tří osob - Jan Petrus, Václav Klapka, Jan Kaplan. Předmět podnikání družstva spočíval ve výrobě obuvi všeho druhu, nákupu surovin a nutných strojů, náčiní na její zhotovení, zajištění výrobní budovy a v poslední řadě prodej hotových výrobků. Firma byla úředně zanesena do obchodního rejstříku Krajského soudu v Chrudimi 18. září 1914.¹³⁹

Na sklonku roku 1914 je chrudimskému soudu zaslána žádost, jež jistě vypovídá o značném ekonomickém vzestupu strojové továrny. Užší představenstvo žádá, aby byl kmenový kapitál u zapsaného družstva navýšen na 160 000 korun. Toto rozhodnutí, včetně s rozšířením počtu členů společenstva, bylo výsledkem valné hromady, konané dne 18. prosince 1914. Protokol z valné hromady, jež se konala 9. března 1915, je prvním dokumentem vypovídající o počátečním finančním obratu družstva z doby jeho založení. Pokladní obrat od 14. září do konce roku 1914 činil 1 697 351 korun, přičemž čistý zisk byl

¹³⁷ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky, zapsané společenstvo s ručením obmezeným ve Skutči. *Protokol - valná hromada: 31. 7. 1929.* inv. č.: 1283, karton č.: 923

¹³⁸ Slovo občané bylo použito záměrně, protože žádný ze spoluvlastníků se nevěnoval obuvnickému řemeslu.

¹³⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Krajský soud Chrudim - zanesení firmy (18. 9. 1914).* inv. č.: 1278, karton č.: 857.

vykalkulován k 31. prosinci 1914 po zaokrouhlení na 45 752 korun. Z čistého zisku byla částka 10 000 korun převedena po jednohlasném usnesení na rezervní fond a dále se rozhodlo, aby vybraným jednatelům a členům dozorčí rady byly vyplaceny odměny v hodnotě 1000 a 400 korun. Posledním bodem valné hromady bylo přijetí usnesení, aby se dozorčí rada skládala ze tří členů a byla volena na dobu jednoho roku. Při té příležitosti byli zvoleni Václav Samek, František Hanák a Josef Chroust.¹⁴⁰ Po vyhlášení mobilizace byli dva společníci povoláni na frontu.¹⁴¹ Na rozdíl od čistého zisku za rok 1914, kdy se jeho hodnota blížila k 50 tis. korun, spadla tato částka v roce 1915 na necelých 16 300 korun.¹⁴²

Rok 1916 se s odstupem doby jeví pro skutečskou strojní výrobu jako zásadně klíčový. Na základě valné hromady z 9. června 1916 byl kapitál firmy opět zvýšen, a sice na částku 250 000 korun. Nejvyšším vkladem do firemní kasy z celkového počtu 18 společníků přispěl ředitel Okresního národního výboru ve Skutči Josef Lněniček.¹⁴³ V tomto roce změnila firma svoje jméno a prezentovala se již pod názvem *Unitas - Strojová továrna na obuv /Goodyear/ společnost s ručením obmezeným*. Značení firmy v němčině znělo: *Unitas - Mechanische Schuhfabrik /Goodyear/ in Skutsch, Gesellschaft mit beschränkter Haftung*. Personálních záležitostí se týkal odstavec 6, který byl ze společenské smlouvy vypuštěn. V praxi to znamenalo, že společnost zastupovali místo pěti čtyři jednatele. Odstoupivším jednatelem z družstva byl Jan Klapka. Pro zajímavost lze uvést, že ani jeden ze společníků firmy Unitas nebyl obuvníkem, ale zato 8 z nich provozovalo nespécifikovanou obchodní živnost. Otázka výplaty dalších mezd se řídila oprávněním valné hromady usnášet se na jejich vyplácení, ale pouze v případě, že nebudou přesahovat polovinu výše dosavadních vkladů. Jejich stanovení se odvíjelo podle poměru a velikosti jednotlivých kmenových vkladů.¹⁴⁴

Léta 1917 - 1918 jsou ve znamení stálosti na personálních postech uvnitř tohoto družstva, což nelze tvrdit o roce 1919, kdy na místo po zemřelém Janu Konečném nastupuje Bořivoj Štěpánek - správce Občanské záložny ve Skutči. Štěpánek je ihned po svém přijetí do

¹⁴⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Protokol z valné hromady - 9. 3. 1915*. inv. č.: 1278, karton č.: 857.

¹⁴¹ Jedním z nich byl učitel Josef Chroust.

¹⁴² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Protokol z valné hromady - 8. 3. 1916*. inv. č.: 1278, karton č.: 857.

¹⁴³ Jeho vklad byl 37 000 korun. Ke společníkům firmy patřila i Občanská záložna ve Skutči.

¹⁴⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Dopis Krajskému soudu Chrudim - 27. 6. 1916*. inv. č.: 1278, karton č.: 857.

družstva zvolen jako třetí jednatel firmy. Počet společníků se rozrostl o Antonína Bartoška - ekonoma ve Skutči.¹⁴⁵ Dokumenty, jež by mezi lety 1919 - 1923 podchycovaly správní, potažmo ekonomický vývoj, chybí. Dozvídáme se pouze, že v těchto letech neproběhly žádné personální změny. Kvůli stagnaci v obuvnickém průmyslu a nepříznivým vyhlídkám do budoucnosti je už v roce 1924 obeslán chrudimský soud za účelem vyhlášení likvidace družstva. Podnětem k vyhlášení likvidace se stalo uspořádání valné hromady z 10. května 1924, při níž vystoupil z představenstva Václav Jehlička, a jeho místo zůstalo již neobsazeno.¹⁴⁶ Až na zmocněnce Václava Jehličky Františka Brandstillera, který disponoval třemi hlasy pro zachování družstva, se ostatní členové vyjádřili pro likvidaci. Likvidátory firmy se stali jednatelé Josef Leníček a Jan Štírský a ze spoluvlastníků Václav Samek st. a František Hanák - oba obchodníci ze Skutče. Součástí likvidace bylo rozprodávání strojů, zařízení a zbytku výrobků a surovin z původní tovární budovy čp.: 588. Václav Samek st. ale během likvidování podniku zemřel a na jeho místo byl dosazen Bořivoj Štěpánek.¹⁴⁷ Podle oznámení v Úředním listu republiky Československé vstoupila dne 25. srpna 1924 firma Unitas do likvidace.¹⁴⁸

Úplný výmaz a dokončení likvidace ovšem brzdil odpis daní u Berní správy ve Vysokém Mýtě, který nebyl ještě v únoru 1930 uskutečněn. Samotná likvidace firmy se táhla celých 14 let, o čemž nás informuje výzva Okresního soudu ve Skutči, který vyzývá likvidátory o urychlení likvidačního řízení. Nedoplatky daní byly nakonec v roce 1932 odepsány.¹⁴⁹ Vyjádření o skončení likvidace firmy pochází z 22. listopadu 1939, kdy likvidátoři zažádali u Krajského soudu v Chrudimi o konečný výmaz. Z důvodu obstarání patřičných dokumentů se výmaz firmy protáhl do následujícího roku a 20. května 1940 bylo družstvo definitivně vymazáno z obchodního rejstříku.

¹⁴⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Mimořádná valná hromada - 2. 1. 1919.* inv. č.: 1278, karton č.: 857.

¹⁴⁶ O uspořádání valné hromady z 10. května 1924 se zachoval notářský protokol, který mimo jiné informuje, že se na ni dostavilo 14 členů a zbylých pět bylo zastoupeno plnými mocemi. Vystoupení V. Jehličky z představenstva je zde odůvodněno vzhledem k jeho špatnému zdravotnímu stavu.

¹⁴⁷ Zvolen u příležitosti zasedání mimořádné valné hromady dne 30. dubna 1926.

¹⁴⁸ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Dopis Krajskému soudu v Chrudimi - 17. 8. 1924.* inv. č.: 1278, karton č.: 857.

¹⁴⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Strojová továrna na obuv ve Skutči. Společnost s ručením obmezeným. *Dopis Okresnímu soudu ve Skutči - 16. 9. 1938.* inv. č.: 1278, karton č.: 857.

3. 3 Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s. r. o)

Společným znakem všech obuvnických družstev, jež vznikaly na Skutečsku po roce 1918, představoval nejen neobvyklý a dlouhý název, ale i stejný způsob jejich zakládání - zpravidla ustavující valnou hromadou. Nejinak tomu bylo v případě Nákupního, výrobního a prodejního družstva, které svoji existenci datuje od ustavující valné hromady z 25. 5. 1919.¹⁵⁰ Jako místo setkání zakládajících členů posloužila skutečská sokolovna, kde se sešlo celkově 25 osob. Podle přijatých stanov proběhla volba představitelů družstva, přičemž jako předseda byl zvolen František Kohout a místopředsedou se stal Josef Štěřba. Za členy představenstva byli vybráni Vilém Diviš jako pokladník, Josef Melezínek jako jednatel a nám již známý Čeněk Chour jako kontrolor.¹⁵¹

Po ustavující valné hromadě jsou následně sepsány stanovy výše zmíněného družstva, které vešly v platnost dne 14. 6. 1919. Na jejich základě se členové družstva zavázali, že budou poskytovat kromě strojového vybavení a nářadí také suroviny k provozování obuvnické živnosti. S tím souvisí zřizování dílen pro členy družstva a obstarávání státních a zemských zakázek, ale i zakázek pro veřejné obchodní ústavy. Členem se mohl stát každý svéprávný občan, který byl živnostníkem v obuvnickém řemesle, nebo vykonával příbuznou živnost. Určující však bylo, aby pocházel ze Skutče, potažmo z blízkého okolí. Zápisné pro nově přistoupivší členy činilo 5 Kč. Podle čl. 7. byl závodní podíl vyčíslen na 500 Kč a jeho splácení probíhalo v měsíčních lhůtách v hodnotě 25 Kč počínaje od přijetí člena družstva.¹⁵² Členství pozbývalo platnosti za předpokladu, když člen zemřel, dal výpověď na všechny své podíly, nebo je převedl na jiného člena. Představenstvo družstva mohlo člena vyloučit na základě ztráty svéprávnosti, ukončení provozování živnosti v oboru, nebo při nesplácení řádně upsaných podílů.¹⁵³

¹⁵⁰ Z názvu družstva bylo krátce po jeho založení z nařízení ministerstva obchodu vypuštěno slovo „První“, jelikož neodpovídalo čl. 16. ob. zák. a jevílo se jako nevhodné k označení firmy kvůli možnému zvýhodnění před konkurencí.

¹⁵¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Dopis Krajskému soudu v Chrudimi - výsledek ustavující valné hromady z 25. 5. 1919.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁵² Jeden člen mohl mít nejvýše 20 závodních podílů.

¹⁵³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Stanovy Nákupního, výrobního a prodejního družstva-....* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

Správu družstva mělo na starost představenstvo, dozorčí rada a valná hromada. Představenstvo se skládalo z předsedy, místopředsedy, jednatele, pokladníka a kontrolora. Jejich zvolení proběhlo podle výsledku hlasování hlasovacími lístky. Funkční období bylo ustaveno na tři roky. Personální obsazení se vždy pozměnilo s ročním odstupem, tzn. po prvním roce odstoupili a byli znovu voleni předseda a pokladník, po druhém místopředseda a po třetím roce jednatel a kontrolor. V dozorčí radě bylo zastoupeno šest členů, kteří byli voleni jako představenstvo na tři roky. Jejich úkolem bylo kontrolovat stav zásob a pokladny a zastupovat družstvo při uzavírání smluv s členy představenstva včetně řešení sporů s nimi.¹⁵⁴

V poslední řadě je nutné zmínit třetí správní orgán, a sice valnou hromadu. Její kompetence byly shrnuty do 14 bodů, které ovšem vykazovaly jisté odlišnosti než u Výrobního družstva obuvníků válečných poškozců ve Skutči (s. r. o).¹⁵⁵ Družstevní obchod byl založen na principu vhodného stanovení cen výrobků, které by pokryly režijní výdaje a zaručovaly zesílení rezervního fondu. Způsobilost k usnášení valné hromady byla limitována pouze na jednu desetinu členů. Toto pravidlo neplatilo pro změnu stanov, popřípadě pro vyslovení o rozpuštění družstva, kdy musely být přítomny dvě třetiny hlasujících.¹⁵⁶ Pokud jde o provádění revizí, vyslovilo se družstvo ke kontrole od společenství kanceláří jako reviznímu orgánu Zemského správního výboru v Praze. Zánik družstva a s ním vyplacení obnosu rezervního fondu bylo právně ošetřeno tím způsobem, že tyto fondy byly po likvidaci vyplaceny zbylým členům družstva.¹⁵⁷

Po roce od založení družstva se konala druhá valná hromada, jež byla svolána 31. května 1920 v 8. hod. odpoledne do Opletalova hostince na Fimberce.¹⁵⁸ Svoji důležitost zaznamenala hlavně v přerozdělení funkcí v představenstvu firmy, když novým předsedou byl 18 hlasy zvolen Josef Štěrba. Stejným počtem hlasů byl zvolen místopředseda Vojtěch Novotný. 17 hlasů získal jako pokladník Bohuslav Kohout. Josef Meležínek a Čeněk Chour si

¹⁵⁴ Tamtéž. inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁵⁵ Společnými body byly: stanovit úhrnný nejvyšší obnos výpůjček, usnášet se o revizních zprávách, měnit a vykládat stanovy a usnášet se o rozchodu družstva.

¹⁵⁶ V čl. 26 je zanesena výjimka, jestliže se nedostaví dostatek členů pro rozhodování a rozpuštění družstva. V takovém případě je do 14 dnů svolána dodatečná valná hromada, při níž je rozhodnuto bez ohledu na počet přítomných členů.

¹⁵⁷ Tamtéž. inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁵⁸ Městská část Skutče.

svoje funkce obhájili. V červenci 1920 opouští společenstvo bývalý předseda František Kohout a také pokladník Vilém Diviš.¹⁵⁹ Třetí valná hromada z 10. března 1921 s sebou přinesla opět personální změny na vedoucích postech, když na místo předsedy nastoupil, po volbě 25 členů družstva, Richard Komůrka. Josef Štěrba v této době z družstva vystoupil. Co ho však vedlo k rezignaci, není ze zápisu z valné hromady známo.¹⁶⁰ V pořadí již čtvrtá valná hromada se uskutečnila v září 1922 opět v Opletalově hostinci a díky opisu protokolu se zachovala zpráva o vystoupení jednatele Josefa Melezínka z družstva. Na jeho místo byl místo něj zvolen František Prokopec. Pokladník Bohuslav Kohout si v závěru opisu protokolu postěžoval, že někteří členové měli stále nezaplacené dluhy vůči družstvu, nebo nezaplatili roční příspěvek do společné pokladny. Co se týče revizí družstva, proběhly tyto v květnu 1922 a v březnu 1924, ovšem bez bližší dochované dokumentace.¹⁶¹

V roce 1924, konkrétně 20. května, se konala již V. valná hromada, z níž lze již vysledovat náznaky o rozpuštění družstva. O neblahé situaci uvnitř něj svědčí nejen nízký počet členů (11 osob), ale i konstatování, že Odborové družstvo obuvníků ve Skutči přejímalo veškeré potencionální státní, ale i nestátní zakázky. Personální obsazení se tentokrát obešlo beze změn. Při hlasování o likvidaci došlo mezi přítomnými ke shodě, že se družstvo jeví jako neprosperující a pro její uskutečnění se také všichni přítomní členové vyjádřili.¹⁶² Za likvidátory byli zvoleni Bedřich Brunclík a Vilém Diviš, oba ze Skutče.¹⁶³ Překážkou pro definitivní výmaz firmy se stal dopis Berní správy ve Vysokém Mýtě k zápisu usnesení o dobrovolném zrušení družstva. Podle vyjádření Krajského soudu v Chrudimi nemělo družstvo také vyřízený rekurs o odpis daní z obrátu. Berní správa však souhlas pro likvidaci schválila a 18. února 1926 se konala poslední a zároveň likvidační valná hromada, z níž vzešel dopis

¹⁵⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Opis protokolu II. valné hromady z 31. 5. 1920.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁶⁰ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Opis protokolu III. valné hromady z 10. 3. 1921.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁶¹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Opis protokolu IV. valné hromady z 2. 9. 1922.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁶² Za úpadkem firmy stála také dodávka vojenských bot v letech 1921 - 1922, která nebyla pravděpodobně realizována.

¹⁶³ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Protokol V. řádné valné hromady z 20. 5. 1924.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

Krajskému soudu v Chrudimi, aby Nákupní, výrobní a prodejní družstvo bylo z obchodního rejstříku vymazáno. Výmaz družstva vešel v platnost 2. ledna 1929.¹⁶⁴

3. 4 Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči (s. r. o)

Hlavní osoba, jež se podílela na vzniku Výrobního družstva obuvníků válečných poškozců ve Skutči, byl Rudolf Huryta. Z jeho podnětu byla na 7. ledna 1920 svolána ustavující valná hromada, kde došlo k vyhlášení tohoto družstva i ke schválení jeho názvu.¹⁶⁵ S tímto aktem bylo dále spojeno přijetí stanov a zvolení představenstva, v jehož čele stanul právě R. Huryta, Josef Němec se stal místopředsedou, Václav Poledníček měl na starosti pokladnu, František Solnička získal funkci kontrolora a Václav Bláha vystupoval jako jednatel. Všichni pánové byli obuvníci a kromě Josefa Němce pocházeli přímo ze Skutče. K nově vznikajícímu družstvu se dále připojilo 11 osob, které svým podpisem také schválily podnikové stanovy. Jednohlasně byl přijat návrh, aby se družstvo stalo členem Českého družstevního svazu živnostenského k nákupu, výrobě a prodeji v republice Československé, přičemž se tím otevřeně přihlásilo k tomu, že bude podléhat revizím, které byly z jeho strany povinné a zákonem předepsané.¹⁶⁶

Co se týče již zmiňovaných stanov, k nimž se družstvo obuvníků válečných poškozců přihlásilo, obsahovaly celkem 34 článků, které vymezovaly obecná pravidla pro řízení těchto hospodářských subjektů, tzn. jejich správu, pravidla pro získání členství a financování, ale byla do nich zanesena i určitá specifika typická pro tento družstvo. A proto se dozvídáme, že se specializovalo na výrobu obuvi všeho druhu s cílem ucházet se o státní zakázky.¹⁶⁷ Jeho účelem byla také podpora jednotlivých členů v jejich živnosti. K přijetí do družstva mohli být přibráni pouze dělníci a samostatní obuvníci, kteří byli válkou obchodně poškozeni.¹⁶⁸ Naopak zrušení členství předcházela buď smrt člena družstva, jeho výpověď,

¹⁶⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s.r.o). *Protokol z valné hromady likvidační z 18. 2. 1926.* inv. č.: 1285, karton č.: 972.

¹⁶⁵ Vyhlášení družstva proběhlo v souladu se zákonem z 9. dubna 1873 č. 70. ř. z.

¹⁶⁶ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči v likvidaci. *Zápis z ustavující valné hromady z 7. 1. 1920.* inv. č.: 1286, karton č.: 983.

¹⁶⁷ Úkolem družstva nebyla pouze výroba obuvi, ale i nákup surovin a nástrojů potřebných k vykonávání obuvnické živnosti.

¹⁶⁸ Podle opisu schůze představenstva z 25. ledna 1920 vyplývá, že tato podmínka již od tohoto data neplatila.

nebo převedení jeho podílů. Zápisné pro každého člena bylo vyčísleno na 10 korun. Jde-li o závodní podíl, činil tento 300 korun a byl nedílný.¹⁶⁹

Správu družstva držely v rukou tři orgány, a sice představenstvo, dozorčí rada a valná hromada. Představenstvo bylo voleno hlasovacími lístky a bylo oprávněno k běžné správě družstva a jeho zastupování navenek. Počet členů dozorčí rady byl vzhledem k velikosti družstva stanoven na tři osoby, které byly voleny, stejně jako představenstvo formou hlasování, na tříleté funkční období. Úkolem dozorčí rady bylo dohlížet na činnost představenstva a kontrolovat ekonomické záležitosti družstva. Členem dozorčí rady byl i zapisovatel. Dozorčí rada společně s představenstvem měly v kompetenci při společných schůzích přijímat a propouštět výpomocné síly a určovat jejich mzdu, uzavírat půjčky, vylučovat členy, projednávat zprávy o revizi družstva dřív, než se předloží valné hromadě. Činnost člena představenstva a správní rady končila v okamžiku, kdy byl zvolen jeho nástupce. Jako poslední správní orgán byla zmiňována valná hromada, která byla svolávána představenstvem a s přihlédnutím k jejím právům měla největší rozhodovací moc. Z celkově 13 bodů stojí za zmínku právo na schvalování odměny, schvalování smlouvy s odběrateli a prodej družstevních výrobků, právo na změnu článků stanov a jejich výklad, usnášení se o revizních zprávách, právo volby představenstva, stanovení zápisného, právo o sesazení člena představenstva nebo dozorčí rady a další.¹⁷⁰ Znamenání družstva bylo plnoprávné, pokud pod jeho znění přiložili svůj podpis alespoň dva členové představenstva.¹⁷¹

Je třeba podotknout, že i toto společenstvo bylo evidováno, společně s dalšími obuvnickými podniky Skutečska, v obchodním rejstříku u Krajského soudu v Chrudimi, od něž pochází oznámení z roku 1923, aby byla vykonána soudní revize tohoto družstva. Šlo pravděpodobně o očekávanou reakci chrudimského soudu, jelikož do roku 1923 nevedlo jeho vedení případné změny, které v něm nastaly a ani nebyla známa opatření o provedení povinné a zákonné revize. Od nařízené soudní revize však bylo nakonec upuštěno z důvodu nastalé obchodní krize v obuvnickém průmyslu. Ohledně provedení revize vyplula na povrch skutečnost, že družstvo podle svých stanov podléhalo revizi Zemského správního výboru v

¹⁶⁹ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči v likvidaci. *Stanovy Výrobního družstva obuvníků válečných poškozců ve Skutči*. inv. č.: 1286, karton č.: 983.

¹⁷⁰ Tamtéž inv. č.: 1286, karton č.: 983.

¹⁷¹ Vyhlášky firmy byly zveřejňovány v časopisech „Živnostenský věstník“, „Český řemeslník“ nebo v periodiku „Živnostník“.

Praze, který byl chrudimským soudem vyzván, aby tuto provedl. Jednatel firmy Václav Bláha v reakci na vyhlášení revize adresoval chrudimskému soudu dopis, v němž odmítl její vyhlášení, což opodstatňoval tvrzením, že: „...*neb jsme pracovali každý na vlastní pěst tak, že naše jmění postávající z vkladů a zápisného jsme použili jenom ke korespondenci týkající se družstevních výloh.*“¹⁷²

Ačkoliv bylo od revizního řízení nakonec upuštěno, dostala se tato zpráva k Čeňku Kloučkovi - majiteli revizní kanceláře v Pardubicích pozdě, a proto tento podnik prošel přece jen revizním řízením, na jehož konci byla ucelená revizní zpráva. Z první revizní zprávy vysvítají některé správní prohřešky, kterých se vedoucí pracovníci dopustili. Jednalo se o neoznámení změny na předních personálních pozicích, změny způsobu volby - nikoliv lístky, ale aklamací a přijetí vyhlášení likvidace družstva při jednání valné hromady dne 26. května 1923. Likvidace byla sice schválena, ale bez jmenování likvidátorů.¹⁷³ S ohledem na výsledek provedené revize byli nakonec jako likvidátoři zvoleni Václav Bláha a František Solnička. Jejich zvolení se odehrálo dne 17. července 1923, kdy se konala mimořádná valná hromada za účelem rozpuštění družstva. Samotný akt likvidace byl doprovázen poměrně kuriózní záležitostí, a to vyměření pokuty 20 Kč všem členům družstva za pozdní zaslání upravené žádosti o likvidaci. Vyměření pokuty však souviselo také s neohlášením změny na pozici pokladníka chrudimskému soudu, když Václava Pondělíčka vystřídal ve funkci František Hošpes.¹⁷⁴

Oficiální žádost o provedení likvidace byla Krajskému soudu v Chrudimi doručena 10. května 1924 a obsahovala v sobě jednak prosbu o doplnění názvu firmy o slovo „v likvidaci“ a jednak prominutí vyměřené pokuty za průtahy při podávání této žádosti. Než byla likvidace družstva definitivně ukončena, konala se v říjnu 1925 poslední revize, která už měla pouze formální podobu a také poslední valná hromada, na níž bylo přítomno devět členů družstva, kteří s vědomím, že členské podíly a veškeré účty byly zaplacený, udělili likvidátorům absolutorium.

¹⁷² SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči v likvidaci. *Václav Bláha - korespondence*. inv. č.: 1286, karton č.: 983.

¹⁷³ V revizní zprávě se nachází rozporuplný údaj o konání ustavující valné hromady, který je v ní datován na 10. listopad 1919. Písemný zápis z ní ovšem chybí. Jediný doložitelný zápis z valné hromady, kdy bylo družstvo ustaveno, pochází až ze 7. ledna 1920.

¹⁷⁴ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči v likvidaci. *Revizní zpráva z 13. 7. 1923*. inv. č.: 1286, karton č.: 983.

Dne 3. října 1925 zažádali likvidátoři družstva V. Bláha a F. Solnička o jeho výmaz z obchodního rejstříku a dne 7. října 1925 ukončuje oficiálně svoji činnost.¹⁷⁵

¹⁷⁵ SOA Zámorsk. Krajský soud Chrudim (1850-1949). Spisy firemní. Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči v likvidaci. *Opis protokolu valné hromady společenstva z 1. 10. 1925* inv. č.: 1286, karton č.: 983.

Závěr

Obuvnictví ve Skutči a okolí je v pramenech historie řemesel zmiňováno velmi často. Spolu s těžbou kamene a vyšíváním patřilo neodmyslitelně k hlavním průmyslovým odvětvím skutečského regionu v době od přelomu 19. a 20. století až do 1. pol. 20. století. Ševci, jak se na počátku 20. století tehdejší podomáckým obuvníkům říkalo, položili bezesporu základ k pozdějšímu zprůmyslnění obuvnické výroby a díky tomu i proslavení zdejšího kraje. Pravděpodobně také přítomnost nedalekých vysočinských pastvin a na nich pasoucích se stád dobytka byly ideálním zdrojem kůží pro výrobu obuvi, které se nejdříve zpracovávaly ručně a s pomocí minimálního využití technických prostředků. Proto prakticky v žádné ševcovské dílně nemohl chybět šicí stroj.

V úvodní části práce byla zpracována a rozebrána činnost 18 menších obuvnických firem převážně rodinného typu. Jako příklad lze uvést rodinu Mandelíkovu, Vincence Rakušana, bratry Rybičkovi, Václava Gregora, Františka Hošpese, Jaroslava Brycha, Mimru a Chaloupu a další. Z úřední dokumentace k jednotlivým firmám lze vystopovat, jaké rodinné svazky působily při jejich zakládání, provozu a nakonec i při zrušení firmy. Dále s jakým finančním zázemím se tyto menší firmy potýkaly a jakým způsobem je v rámci rodiny řešily. Zajímavé jsou rovněž informace, týkající se často personálních změn jak na vedoucích postech, tak na pozicích společníků citovaných firem. Na základě pramenů lze usoudit, že už v této době bylo podnikání „živým mechanismem“ a právě časté změny na pozicích vlastníků a společníků nebyly ničím ojedinělým. Tato fakta dokladuje bohatá korespondence firem se soudy, berním úřadem a správcem majetku, přičemž tyto instituce stály zpravidla nejen u zrušení firmy, ale i při jejím zakládání. Poměrně často se stávalo, že řada z nich se potýkala s problémy neuhrazení dodaných zakázek zákazníkům, z čehož vyvstávaly pozdější ekonomické problémy. Specifikum zdejšího regionu představovala rozvětvená rodina Antonína Šlemra, jehož potomkům se podařilo rozšířit výrobu i mimo Skuteč.

Provozní, odbytové a personální problémy, s nimiž se potýkaly firmy menšího rozsahu, lze ve větší míře také vysledovat u větších firem, kterým se prosadilo vyrábět obuv na tovární úrovni. Patřily k nim firmy Čeňka Choura, Josefa Kusého, Karla Kusého, Jaroslava Jehličky a dalších. Všechny tyto zmíněné firmy již začaly používat nových prvků v podnikání. Ve srovnání se svými menšími předchůdci disponovaly již ekonomickým zázemím a účetní agendou, jež zachycovala jejich ekonomický chod. Protože své výrobky začaly vyvážet i mimo území Československa, byly nuceny zavádět nové prvky ekonomiky zahraničního obchodu. Ironií osudu se stal klíčový rok 1948, kdy většina vesměs prosperujících firem byla

nuceně znárodněna a převedena pod tzv. národní správu, konkrétně do n. p. SVIT, závod Skuteč, který byl o rok později převeden do nového podniku Botana Skuteč. Osud bývalých majitelů těchto firem byl zpečetěn zákonem, který zakazoval jejich jakoukoliv aktivní činnost v nově znárodněných podnicích. I přes toto nařízení bylo praxí, že v některých z nich mohli bývalí majitelé zůstat. Délka jejich setrvání v nich byla krátká a navíc byli zaměstnáni na nízkých pracovních pozicích.

Jako zajímavá se také jeví problematika tzv. ochranných značek, zvláště pak s ohledem na zohledněnou dobu, kdy tato součást obchodní strategie nebyla používána ve větším měřítku. Obchodní značky Tatra, NOVEA nebo Tilia se staly ve své době novým fenoménem hlavně tím, že si chtěly svoje pozice na obchodním trhu díky svojí originální značce spíše neprávem vylepšit a prezentovat se jako velké obuvnické podniky.

Závěrečná část práce je věnována činnosti obuvnických firem na úrovni družstev. Byla zpracována a popsána činnost čtyř obuvnických družstev první poloviny 20. století. Jedná se o Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky ve Skutči (s. r. o), Strojovou továrnu na obuv ve Skutči „Unitas“ (s. r. o), Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči a okolí (s. r. o) a Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči (s. r. o). Jejich vznik, činnost a nakonec zánik se datuje od roku 1904 až zpravidla do 1939.

Z citovaných obuvnických družstev bylo jako první založeno v roce 1904 Strojní družstvo obuvníků pro vojenské a jiné dodávky ve Skutči (s. r. o). Jeho činnost byla ukončena v roce 1929. Toto družstvo bylo založeno některými skutečskými obuvníky, kteří již v minulých letech provozovali podomáckou obuvnickou živnost. Výhodou tohoto družstva bylo, že se mu podařilo získat zakázky pro c. a k. vojsko a zemskou obranu. To zajistilo potřebný kapitál pro nákup surovin a strojního zařízení. Dobré vedení a zajišťování dalších zakázek představovalo základ čtvrtstoletí jeho existence.

Na příkladu druhého citovaného obuvnického družstva, Strojní továrny na obuv ve Skutči „Unitas“ (s. r. o), založeného v roce 1914, lze vysledovat již nové prvky struktury družstevního podniku. Do družstva vstupují lidé, kteří nemají nic společného s praktickou výrobou obuvi, nejsou to tedy obuvníci v pravém smyslu slova, ale lidé, kteří přinášejí kapitál, nové prvky řízení firmy atd. Příkladem může být například obchodník V. Jehlička, učitel J. Klapka, majitel realit J. Štírský a J. Konečný - správce občanské záložny a postupně další, kteří nahradili některé své předchůdce, kteří museli narukovat na frontu. Toto družstvo

mělo v porovnání s ostatními úředně nejdelsí trvání. I když prakticky ukončilo svoji činnost v roce 1924, úplný výmaz z obchodního rejstříku byl, díky nevyřešenému dlouholetému sporu ohledně odpisu daní u Berní správy ve Vysokém Mýtě, proveden až v roce 1940.

Třetím v pořadí popisovaným družstvem bylo Nákupní, výrobní a prodejní družstvo obuvníků a přidružených živností ve Skutči (s. r. o). Jeho specifikum tkvělo v tom, že zvolilo formu tzv. volného přístupu. To znamená, že každý kdo složil základní kapitál člena a byl pro chod družstva užitečný, stal se jeho spoluvlastníkem. Je fakt, že přesto byli do něj přijímáni především obuvníci, ale také obchodníci, kteří vlastnili kapitál a byli ochotní v jeho prospěch investovat svoje peníze, a to jak do materiálu, strojního vybavení, tak do továrních budov. Poměrně značná fluktuace a roztříštěnost daná i filozofií struktury tohoto družstva byla bohužel základem jeho zániku v roce 1929.

Na závěr je v práci zmíněno poslední obuvnické družstvo na Skutečsku, a sice Výrobní družstvo obuvníků válečných poškozců ve Skutči (s. r. o). Toto družstvo bylo charakteristické tím, že do svých řad dle stanov přijímalo pouze skutečské obuvníky, kteří byli válkou obchodně poškození. Toto družstvo nemělo dlouhý život. Úskalím se stalo jeho neprůhledné vedení, liknavost v zákonných povinnostech, neoznámení personálních změn ve vedení a také neprovádění revize majetku nařízené chrudimským soudem. V souvislosti s nastupující ekonomickou krizí ukončilo svoji činnost v roce 1925.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny:

SOA Zámorsk

Krajský soud Chrudim (1850 - 1949) - firemní rejstřík

- malé obuvnické firmy:

Jaroslav Brych a spol., obuv Skuteč, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

Václav Gregor ve Skutči, inv. č.: 1267, karton č.: 739.

M. Hliněnský, inv. č.: 1267, karton č.: 741.

Fr. Hošpes Skuteč, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

František Chaloupka, inv. č.: 1269, karton č.: 769.

Jehlička a Miklíček, inv. č.: 1267, karton č.: 742.

F. Jehlička. Výroba obuvi se sídlem ve Skutči, inv. č.: 1268, karton č.: 747.

Josef Kunc, inv. č.: 1267, karton č.: 743.

Karel Kusý a spol., inv. č.: 1267, karton č.: 743.

Ignatz Löw - dříve Rossner a Mandelík, inv. č.: 1267, karton č.: 736.

Arnold Mandelík. Továrna na obuv ve Skutči, inv. č.: 1266, karton č.: 726.

Max a Philipp Mandelík, inv. č.: 1277, karton č.: 846.

Mimra a Chaloupka, inv. č.: 1268, karton č.: 752.

Vincenc Rakušan ve Skutči, inv. č.: 1266, karton č.: 725.

Rybička a spol, inv. č.: 1265, karton č.: 721.

Bratři Rybičkové. inv. č.: 1267, karton č.: 733.

Bratři Rybičkové. Výroba obuvi Skuteč. inv. č.: 1269, karton č.: 780.

Rybička a Rosner, inv. č.: 1268, karton č.: 752.

Štěpánek a spol., inv. č.: 1270, karton č.: 788.

- obuvnické firmy a jejich specifické označení:

Tilia, výroba jemné obuvi Bláha a Habal Skuteč, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

Jaroslav Jehlička, továrna na obuv „Tatra“, inv. č.: 1278, karton č.: 861.

„Novea“, továrna na obuv ve Skutči, Jan Novotný, inv. č.: 1269, karton č.: 781.

- obuvníci z rodiny Šlemrovy:

Anton Schlemmer ve Skutči, inv. č.: 1267, karton č.: 743.

Anton Schlemmers Sohn, inv. č.: 1266, karton č.: 729.

Jan Schlemmer, inv. č.: 1266, karton č.: 725.

Jan Schlemmer ml. ve Skutči, inv. č.: 1267, karton č.: 739.

Jan Šlemr a spol., továrna na obuv v Chotěboři. inv. č.: 1271, karton č.: 802.

J. F. Šlemr Skuteč, inv. č.: 1269, karton č.: 772.

- tovární výroba obuvi (samostatné fondy):

Jaromír Brzokoupil, továrna na obuv Skuteč (1943 - 1952)

Čeněk Chour a spol., továrna na obuv Skuteč (1946 - 1950)

JEHLIČKA Jaroslav, továrna na obuv „TATRA“ Skuteč (1945 - 1949)

Josef Kusý, továrna na obuv, Skuteč (1929 - 1949)

Karel KUSÝ a syn, továrna na obuv Skuteč (1939 - 1949)

Jan Šlemr a spol., továrna na obuv, Chotěboř (1931 - 1949)

Josef TRÍSKA, továrna na obuv Skuteč (1944 - 1949)

Městské muzeum ve Skutči

Sbírka materiálu z oblasti obuvnictví (1900 - 1990) - obrazová dokumentace

Literatura:

DOLEŽÁLEK, J.: *Vlastivědný průvodce Skutčí a okolím*. Skuteč, 1967.

FROLÍK, J. a kol.: *Historie a současnost podnikání na Chrudimsku*. Žehušice, 2004.

JETMAR, V.: *Skutečské obuvnictví*. In: Vysokomýtsko. Vysoké Mýto, 1931;

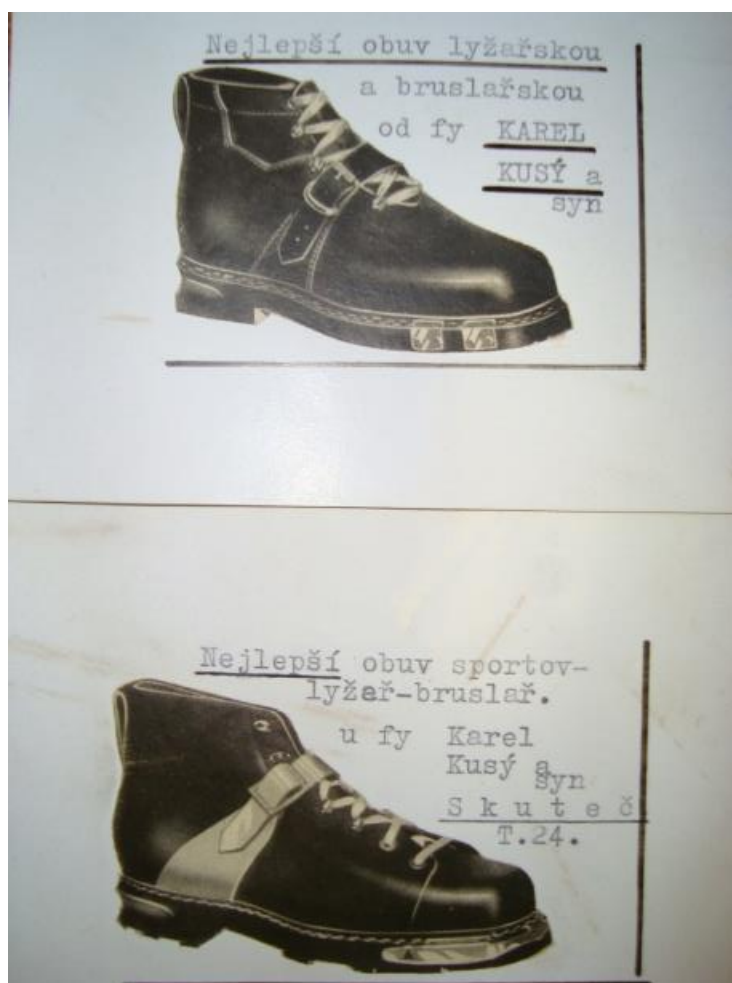
PŘÍHODOVÁ, E. a kol.: *Stručné dějiny oborů: Textil, Oděvnictví, Obuvnictví*. Praha, 2004.

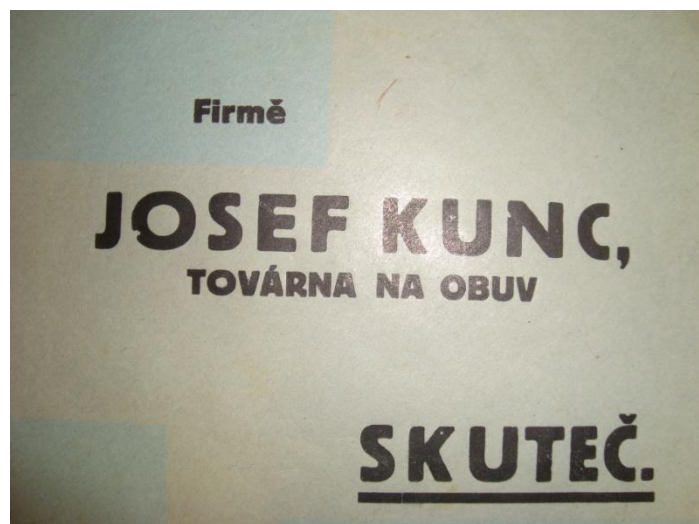
VORÁČEK, E. a kol.: *Dějiny Skutče*. Skuteč – Hradec Králové, 2011.

Obrazová příloha

1) Obchodní označení výrobců obuvi ze Skutče

- Sběrka materiálu z oblasti obuvnictví (1900 - 1990) - Městské muzeum ve Skutči

2) Nákresy obuvi z dílny V. Rakušana

- Sběrka materiálu z oblasti obuvnictví (1900 - 1990) - Městské muzeum ve Skutči

